

KLP

Årsrapport 2016

KLP SKADEFORSIKRING AS

Innhold

KLP SKADEORSIKRING AS

FORORD	3
ÅRSBERETNING 2016	5
RESULTATREGNSKAP	11
BALANSE	12
EGENKAPITALOPPSTILLING	15
KONTANTSTRØMOPPSTILLING	16
NOTER TIL REGNSKAPET	17
— Note 1 Generell informasjon	17
— Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene	17
— Note 3 Viktige regnskapsestimer og vurderinger	21
— Note 4 Premier, erstatninger og avsetninger	23
— Note 5 Virkelig verdi hierarki	25
— Note 6 Netto inntekter fra investeringer	27
— Note 7 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	28
— Note 8 Risikostyring	30
— Note 9 Kredittrisiko	32
— Note 10 Renterisiko	34
— Note 11 Valutarisiko	35
— Note 12 Andeler verdipapirfond og ansvarlige selskaper	36
— Note 13 Aksjekapital	37
— Note 14 Kapitalkrav	38
— Note 15 Immaterielle eiendeler	39
— Note 16 Ytelser til ledende ansatte/styrende organer	40
— Note 17 Revisjonshonorar	41
— Note 18 Antall ansatte	41
— Note 19 Salgskostnader	41
— Note 20 Driftskostnader	41
— Note 21 Pensjonsforpliktelser egne ansatte	42
— Note 22 Skatt	45
— Note 23 Transaksjoner med nærstående parter	46
— Note 24 Erstatninger for egen regning	47
REVISORS BERETNING	48

Bry deg før det brenner

Tallet på branner og branttilløp hos eldre er urovekkende høyt. Det brenner 4,5 ganger oftere hjemme hos eldre over 70 år enn hos resten av befolkningen.

KLP Skadeforsikring samarbeider med Norsk Brannvernforening om prosjektet «Bry deg før det brenner». Prosjektet har bakgrunn i utredningen Trygg Hjemme – Brannsikkerhet for utsatte grupper fra 2012. Målet med prosjektet er at pårørende til hjemmeboende eldre skal få kunnskap, veiledning og bevissthet om hva de selv kan gjøre for å trygge hverdagen for sine kjære.

ELDRE MEST UTSATT FOR BRANNDØD

Det er mange utfordringer knyttet til brannsikkerheten til det vi kaller særskilte risikogrupper. Spesielt utsatt er blant annet eldre mennesker, bevegelseshemmede, fremmedspråklige med en annen sikkerhetskultur, rusmisbrukere og mennesker innenfor psykiatrien.

Den største risikogruppen er de eldre, og det er anslått at antallet personer over 70 år vil fordobles frem mot 2060, til over 1,3 millioner. Samtidig er det slik at flere og flere eldre bor hjemme så lenge som mulig.

I følge statistikk fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap er 73 av 205 omkomne i brann i perioden 2010–2013 over 70 år. Selv om personer over 70 år bare utgjør om lag ti prosent av befolkningen, er altså godt over en tredjedel av de som omkommer i brann, i denne aldersgruppen.

TILTAK SOM REDDER LIV

Bry deg før det brenner-prosjektet oppfordrer pårørende til å bruke noen få minutter på brannsikkerheten når de besøker sine eldre. Det skal ikke mye kunnskap til for å gjøre hverdagen litt tryggere for den man besøker. En rask sjekk av røykvarsleren, en liten titt rundt komfyren og litt fokus på den gamles muligheter til å komme seg i sikkerhet hvis det brenner – enkle tiltak som ikke trenger ta lang tid, men som kan redde liv.

I regi av prosjektet har vi laget en brosjyre med sjekklister og tips om enkle tiltak pårørende kan gjøre. Brosjyren har vi delt både med hjemmetjenesten i kommunene og med besøksvenner i frivillige organisasjoner.

Videre har rundt 30 brannvesen over hele landet gjennomført informasjonsaktiviteter rettet mot pårørende. Mange av dem har hatt stand på kjøpesentre og andre steder hvor mye folk samles. Budskapet spres også jevnlig i sosiale medier, via prosjektets egen Facebook-side.

MÅLER EFFEKTEN

Bry deg før det brenner-prosjektet har planlagt flere forebyggende aktiviteter i 2017. Mot slutten av året gjennomfører vi en tilsvarende spørreundersøkelse som ved prosjektets oppstart, om folks kunnskap, holdninger og om de faktisk tar brannforebyggende grep hjemme hos eldre de kjenner. Temaet hjemmeboende eldre har fått mye oppmerksomhet de siste årene, så om det blir slik at tallene viser en positiv utvikling, er prosjektet vårt en del av dette bildet.

I samarbeid med gode krefter i samfunnet og den enkelte kommune har KLP Skadeforsikring særlig fokus på brannsikkerhet. Å bidra til en sikrere hverdag også for den eldre delen av befolkningen er en naturlig del av samfunnsengasjementet vårt.

Tore Tenold
Administrerende direktør

Eierstyring og selskapsledelse

KLP Skadeforsikring AS er et heleid datterselskap av Kommunal Landspensjonskasse (KLP). KLP Skadeforsikring AS tilbyr skadeforsikringstjenester til kommunal sektor. Selskapet tilbyr også forsikringsløsninger i personmarkedet med spesielle fordeler for medlemmer i KLP.

Selskapet har siden starten i 1993 bygget opp en solid forsikringsportefølje og er en betydelig aktør innenfor disse segmenter til kommunesektoren.

KLP Skadeforsikring AS jobber ut fra eksplisitte lønnsomhetskrav, og skal levere risikoprodukter og yte en service som gir selskapet en ledende posisjon i sitt marked.

SKADESELKAPETS STYRENDE ORGANER

GENERALFORSAMLING

Styret i Kommunal Landspensjonskasse utgjør generalforsamlingen i KLP Skadeforsikring AS.

Generalforsamlingen er selskapets øverste myndighet og godkjenner årsregnskap, årsberetning og anvendelse av overskudd, eller dekning av underskudd, samt andre saker som etter lov eller vedtekter hører inn under dennes myndighet.

STYRET

Styret skal føre tilsyn med selskapets daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig. Styret i KLP Skadeforsikring AS har syv medlemmer og to varamedlemmer. Tre medlem-

mer velges blant ansatte i eierselskapet. I tillegg velges to styremedlemmer med varamedlemmer av de ansatte i skadeselskapet. To styremedlemmer velges blant personer som ikke er ansatt eller har tillitsverv i selskapet eller i en annen finansinstitusjon. Konsernsjef i KLP oppnevnes normalt som styrets leder.

Styret består av Sverre Thornes (leder), Marianne Sevaldsen, Lene Elisabeth Bjerkan, Jan Hugo Sørensen, Inger Østensjø, Steinar Haukeland (valgt av de ansatte) og Mona Wittenberg (valgt av de ansatte). Varamedlemmer: Marit Syversen Overrein (valgt av de ansatte) og Eskild Tangerud (valgt av de ansatte).

ANDRE STYRINGS- OG KONTROLLORGANER

Alle forsikringsselskaper er underlagt kontroll fra Finanstilsynet som kontrollerer at selskapet driver på en betryggende måte, og i samsvar med lovgiving og forskrifter og rundskriv gitt av Finanstilsynet selv. Selskapet har samme eksterne revisor som eierselskapet. Det er for tiden revisjonsselskapet PricewaterhouseCoopers AS som reviderer selskapets regnskap.

Konsernet har en sentral stab med interne revisorer som også på et operasjonelt nivå gjennomgår selskapets virksomhet. Internrevisjonen opererer etter instruks fastsatt av styret og rapporterer til styret minimum en gang pr. år i tillegg til en årlig bekreftelse av internkontrollprosessen i selskapet. Konsernets Finansseksjon innehar også enkelte kontrollfunksjoner i forhold til selskapet.

Konsernets Risikostyringsenhet ivaretar rollene som uavhengig Risikostyrings- og Aktuarfunksjon. Selskapet har etablert en selskapsintern Compliance-funksjon. Funksjonene rapporterer direkte til administrerende direktør og styret.

Det er i selskapet etablert en Risikostyringskomité bestående av selskapets ledergruppe samt to ledende fagpersoner innen

risikostyring og reassuranse. Risikostyrings- og Compliance-funksjonene har møterett i komiteén. Komiteens mandat er å drøfte selskapets risikobærende evne og vilje, sentrale risikoer i selskapet og forberede fremlegg for selskapets styre innen risikorelaterte tema.

Selskapet benytter balansert målstyring som en viktig del av den strategiske styringen.

SKADESELKAPETS ORGANISASJON

Ledelsen i KLP Skadeforsikring AS består av administrerende direktør og fem seksjonsledere med ansvar for henholdsvis salg til privatkunder, salg til arbeidsgiversektoren, skadeoppgjør, produkt og stabsfunksjoner.

Ledergruppen i KLP Skadeforsikring AS. Paul Jacobsen, Espen Frank Olsen, Øivind Gulbrandsen, Robin Østby, Elin Evjen, Tore Tenold og Odd-Arne Hoel.

Årsberetning 2016

GOD VEKST OG FORNØYDE KUNDER

KLP Skadeforsikring AS har god soliditet, stabil inntjening og høy kundetilfredshet. Selskapet er en leverandør av forsikringsløsninger til det offentlige markedet, bedrifter med offentlig tilknytning og andre utvalgte grupper, samt medlemmer i konsernets pensjonsordninger.

Selskapet oppnådde i 2016 et resultat på 255 millioner kroner, vekst i alle kundesegmenter og høy og stigende medlemsandel blant personmarkedskundene. Selskapet har gjennom sitt fokus på høy kvalitet i oppgjørsprosessene, skadeforebyggende aktiviteter og elektroniske selvbetjeningsløsninger oppnådd høy anerkjennelse fra både meglere og forsikringskunder.

KLP Skadeforsikring AS hadde i 2016 en samlet vekst i forfalt premie på 13,9 prosent. Alle produktområdene og kundesegmentene hadde vekst i løpet av året. Veksten innen offentlig- og bedriftsmarkedet var 9,9 prosent. Størst var veksten innen gruppeliv. Samlet premie for disse kundesegmentene var ved utgangen av året 833 millioner kroner, en økning på 75 millioner kroner.

Størst vekst hadde Personmarkedet med hele 22,4 prosent. Markedsaktivitetene treffer godt målgruppen, som er medlemmer i konsernets pensjonsordning. Det har medført en økende andel medlemmer i kundemassen. Medlemsandelen er nå 84 prosent.

Selskapets porteføljer har hatt en betydelig bestandsvekst de siste årene (i millioner kroner):

Per. 31.12	Offentlig	Bedrift	Person-marked	Totalt
2012	386	198	162	746
2013	387	225	227	839
2014	411	218	296	925
2015	504	258	354	1 117
2016	544	288	435	1 267

FORSIKRINGSÅRET 2016

Det offentlige markedet

Anbudsaktiviteten i det offentlige markedet holder seg på et høyt nivå. Selskapet har beholdt en høy andel av de eksisterende kommunekundene. Salgsresultatet viser en god økning i bestanden og selskapet lyktes godt med en vekst innen større kommuner. Kunde- og megleraktivitetene har vært gode med mange forsikringsmøter og befaringer av bygg med fokus på forebyggende sikkerhetsarbeid. Konsernets kundeportal, Kundeside, er et godt verktøy for våre kunder. Det er i 2016 blitt utviklet flere løsninger som har blitt godt mottatt i markedet. Netto salgsresultat i det offentlige markedet var på 12 millioner kroner.

Bedriftsmarkedet

Det er stor konkurranse og ratene er lave. Vi er i prosess med å bygge kompetanse og å utvikle et konsept for vårt bedriftsmarked. Flere bedrifter etterspør pensjon og forsikring samlet. Selskapet samarbeider derfor tett med søsterselskapet KLP Bedriftspensjon AS i dette markedet. Netto salgsresultat i bedriftsmarkedet var på 17 millioner kroner.

Personmarkedet

Innen personmarkedet har selskapet intensivert markedsføringen til medlemmene i KLP-konsernets pensjonsordninger. Høsten var veldig sterk salgsmessig, og nettosalg for året utgjør 85 millioner kroner. 91,2 prosent av alle nye kunder var KLP-medlemmer. Resterende nye kunder var i all hovedsak ansatte i kommuner som har egen pensjonskasse.

Digitalisering

Digitalisering, automatisering og selvbetjening utvikles kontinuerlig. Konsernets nettsider brukes hyppig av selskapets

kunder, og de opplever å finne relevant og nyttig informasjon på innlogget område.

Internett er i økende grad den prefererte kjøpskanalen for forbrukere, også for forsikringer. Som følge av dette har KLP utviklet selvbetjeningsløsninger der kundene kan kjøpe og endre sine forsikringer via klp.no. 46 prosent av kundene benyttet selvbetjeningsløsningene i 2016.

Selskapet introduserte sommeren 2016 en reise-app for å gi kundene lettere tilgang til viktig informasjon dersom man er utsatt for et uhell mens man er på reise. Selskapet inviterer systematisk kunder inn i vurdering av nye løsninger for å sikre økt bruksverdi.

Kundetilfredshet

For sjette år på rad vant KLP Skadeforsikring AS kundeundersøkelsen som utføres av EPSI (European Performance Satisfaction Index). Bedriftsmarkedet svarer at det er KLP Skadeforsikring AS som er klart best på kundetilfredshet. Avstanden øker i forhold til de store selskapene, men det er hard konkurranse fra mindre selskaper. Kundelojaliteten er økende. Det er på skadesaksbehandlingen selskapet utpeker seg som spesielt gode, og er det eneste selskapet med kunder som er fornøyd med klagebehandlingen.

I selskapets egen kundetilfredshetsundersøkelse høsten 2016 fikk selskapet en svært god score fra kundene, og med økning fra året før. Selskapet var også nominert som et av tre selskaper i Kantar TNS sin kåringen av Norges beste virksomhet på kundeservice – «Kundeserviceprisen».

I juni 2016 mottok selskapets skadeoppgjørsenhet Norske Forsikringsmeglernes Forenings pris for «Mest korrekt skadeoppgjør for 2016». Både denne prisen og resultatene fra EPSI bekrefter at selskapet har høy leveranse kvalitet på det området som betyr mest for forsikringskundene.

Skadeåret 2016

Det ble i løpet av året meldt fem skader med forventet erstatning over ti millioner kroner. Samlet utgjør disse 135,7 millioner kroner. Av disse var fire eiendomsskader og en større yrkesskade.

Som følge av de store eiendomsskadene viser offentlig eiendomsforsikring et svakt resultat i 2016. Også motorvognbransjen i det offentlige- og bedriftsmarkedet hadde et svakere resultat enn forventet. Alle øvrige bransjer hadde et resultat bedre enn forventet.

Alle personmarkedsbransjene utviklet seg som forventet eller bedre. Skaderaten innen motorvognbransjen er likevel høyere enn markedet for øvrig, og bransjen vil være gjenstand for ytterligere analyse i 2016.

Samlet skadeprosent for egen regning for forsikringsåret 2016 var 86,2.

Etter mange skadeutsatte år på rad ble 2016 skånet for store naturskadehendelser, noe som gav et overskudd på naturskadeordningen på 17,4 millioner kroner.

SAMFUNNSANSVAR

Skadeforebyggende arbeid

«Bry deg før det brenner»-prosjektet i samarbeid med Norsk Brannvernforening har fått stor oppmerksomhet og blir godt mottatt i samfunnet. Prosjektet har som mål å øke bevisstheten rundt brannsikkerheten hos utsatte risikogrupper. Fokuset er rettet mot eldre fordi det er den desidert største risikogruppen, og gruppen vil øke betraktelig de neste ti årene. Prosjektets Facebookside har 6700 aktive følgere som bidrar med innlegg om aktuelle temaer. Brosjyrer er sendt til alle landets kommuner. Filmer og radiospotter er også verktøy som er tatt i bruk for å øke bevisstheten rundt brannsikkerhet.

Som en videreføring av arbeidet med systematisk sikkerhetsforvaltning og prosjektet «Bry deg før det brenner», ble det høsten 2016 undertegnet en samarbeidsavtale med Norsk Brannbefals Landsforbund (NBLF) som gjelder fra 01.01.2017 og i fem år. Avtalen skal bidra til operasjonisering av verktøyene som er utarbeidet i systematisk sikkerhetsforvaltning og ha hovedfokus på risikoreducerende tiltak innenfor brann. Videre skal den bidra til stort fokus på selskapets skadeforebyggende arbeid innenfor brannrisiko og hvordan redusere risikoen for skade på mennesker, miljø og materiell.

Det har vært betydelig fokus på brannrisikoen i kommunale utleieboliger, og selskapet ser en nedgang i erstatningsutbetalingene. Avtalen med NBLF er således viktig både for samfunnet, våre kunder og selskapet.

Kurs og konferanser

Selskapet har gjennomført 364 aktiviteter, hvorav 110 kurs med 2362 deltakere. Hovedtemaet har vært brann i kommunale utleieboliger, risikoforståelse og hvordan redusere risikoen for skader. Det har blitt arrangert flere store konferanser i KLP-huset for kunder, forsikringsmeglere og øvrige samarbeidspartnere.

Det er ekstra fokus på tiltak og rådgivning til kunder med negativ skadeutvikling. Det har gitt gode resultater, spesielt på bedriftsmarkedet.

Miljøfokus

Siden 2008 har KLP Skadeforsikring AS vært en Miljøfyrtårnsbedrift. I de senere årene har hele KLP-konsernet vært Miljøfyrtårn-sertifisert.

Et sterkt miljøfokus er i tråd med selskapets verdier og samfunnsansvar. Selskapet søker å iverksette tiltak for å bedre miljøet på de områder selskapet kan påvirke. Det er et mål å minimalisere papirbruken og i størst mulig grad medvirke til gjenbruk av selskapets kontormateriell.

Skadeselskapet har over flere år fokusert på elektroniske selvbetjeningsløsninger for å redusere papirforbruket i selskapet og hos kundene, og i dag mottar 95 prosent av selskapets kunder avtalene elektronisk. Tilnærmet alle nye kunder får faktura og avtale levert elektronisk, og alle har tilgang til eget innlogget område via klp.no.

Selv om selskapet som hovedregel ikke er direkte part ved skadeutbedring, stilles det miljørelaterte krav til eksterne samarbeidspartnere både innenfor skadeoppgjør, innkjøp og andre tjenester.

Selskapet har i sin innkjøpspolicy lagt til grunn en rekke kriterier, hvor flere omhandler leverandørens holdning til miljø, samfunnsansvar og etikk.

Etikk i investeringsprosessen

Selskapets finansforvaltning skjer hovedsakelig gjennom andeler i investeringsfond forvaltet av KLP Kapitalforvaltning AS. KLP-konsernet har gjennom mange år vært en ledende aktør innen etisk og samfunnsansvarlig investeringsaktivitet. Internasjonale konvensjoner og normer for etiske vurderingskriterier er lagt til grunn ved investeringsbeslutninger i fondene. Som konsekvens av dette vil selskap som kan kobles til systematiske eller grove brudd på allment aksepterte miljø- og menneskerettighetsprinsipper, kullbasert virksomhet, tobakksindustri og våpenproduksjon, ekskluderes fra investeringsporteføljen.

Eierkontroll og selskapsledelse

KLP-konsernets selskapsstyring er i overensstemmelse med den norske anbefalingen for god eierstyring og selskapsledelse så langt dette er hensiktsmessig i forhold til den gjensidige selskapsformen. KLP Skadeforsikring AS følger de samme reglene.

OM ORGANISASJONEN

Selskapet hadde ved utgangen av 2016 132 ansatte (130 årsverk) i fast stilling og 11 personer i engasjement. I tillegg kommer personalmessige ressurser knyttet til kjøpte tjenester fra morselskapet. Selskapet har kontor i Oslo.

En god arbeidsplass

Et godt arbeidsmiljø er essensielt for å levere gode resultater og å nå de fastsatte mål. I forbindelse med tiltak innen kontinuerlig forbedring (Lean) måles tiltakenes effekt på medarbeidernes tilfredshet. I tillegg er viktige indikatorer for arbeidsmiljø sykefravær og antall ansatte som slutter.

Endrede krav fra omgivelsene krever tilpasning av ansattes arbeidsinnhold og kompetanse i tråd med det selskapet til enhver tid skal levere til kundene. Personal- og lønnspolitikken må derfor balanseres mellom kostnadseffektivitet, markedstilpasning og fleksibilitet.

For å kartlegge det fysiske arbeidsmiljøet, gjennomføres en HMS-gjennomgang (vernerunde) annet hvert år, samt en

årlig internkontroll i form av en undersøkelse som besvares av alle ledere. Resultatene følges opp gjennom den årlige systemrevisjonen for HMS. Det er ikke meldt om arbeidsrelaterte skader eller ulykker blant de ansatte i 2016. Det avholdes også kvartalsvise samarbeidsutvalgsmøter mellom ledelsen og de tillitsvalgte.

Selskapet jobber kontinuerlig med å forbedre arbeidsprosessene. Hensikten er å gjøre arbeidsprosessene så effektive som mulig. Dette arbeidet har også i 2016 medført enkelte organisasjonstilpasninger. Selskapet har hatt et godt samarbeid med de tillitsvalgte og verneinstansen.

Turnover og sykefravær

I 2016 valgte sju personer tilsvarende 5,3 prosent (2,5) å slutte i KLP Skadeforsikring AS. I samme periode ble det ansatt tolv nye medarbeidere, hvorav åtte er midlertidige ansatte med planlagt fratredelse i løpet av 2017. Samlet sykefravær var 5,7 prosent (4,3), fordelt med 2,2 (2,0) prosent på korttidsfravær og 3,5 (2,3) prosent på langtidsfravær. Særlig økningen i langtidsfraværet er negativ, og årsakene til denne økningen følges tett opp. Målet er at selskapet i løpet av 2017 skal redusere det samlede sykefraværet ned til et konsernfelles mål under 4,0 prosent.

Likestilling og mangfold

KLP Skadeforsikring AS ønsker å være en attraktiv arbeidsplass hvor alle medarbeidere og kvalifiserte kandidater gis like muligheter, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, politisk ståsted, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og etnisk bakgrunn. Selskapet har fokus på tilrettelegging for egne ansatte med redusert arbeidsevne, enten det er av midlertidig- eller permanent karakter.

KLP-konsernet har valgt å inngå et samarbeid med FRI – foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold, for å gjennomføre kursopplegget « Rosa kompetanse». Formålet er å gi ansatte og ledere gode råd og perspektiver på hvordan man kan snakke trygt om seksuell orientering og kjønnsuttrykk på arbeidsplassen. Her understreker vi at KLP skal være en inkluderende arbeidsplass hvor alle kan være seg selv.

I introduksjonsprogrammet gjennomgår nye medarbeidere KLPs verdigrunnlag, etiske retningslinjer og policy for likestilling og mangfold.

KLP har gjennomført analyser, og på basis av dette foreslått tiltak for å øke kvinners lønn i forhold til menns. Disse tiltakene går i hovedsak ut på å få en bedre kjønnsbalanse i alle typer stillinger, i særlig grad flere kvinner som ledere og fagspesialister.

Målsettingen om minst 40 prosent av hvert kjønn blant selskapets ledere på alle nivåer er kun nådd på nivå 3, hvor 6 av 14 er kvinner. Det overordnede målet søkes nådd gjennom blant annet tydeligere stillingsutlysninger, aktiv identifisering av interne kandidater og aktivt holdningsskapende arbeid

internt. I intervjuprosessen skal minst en kandidat av hvert kjønn være representert i avsluttende runde. Selskapet skal også jobbe for en god kjønnsfordeling ved nyvalg til styret.

Kjønnsfordelingen i KLP Skadeforsikring AS ser slik ut, fordelt på ledernivå og øvrige ansatte:

Funksjon i bedriften	Kvinner		Menn		Totalt
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	
Ledernivå 1			1	100 %	1
Ledernivå 2	1	20,0 %	4	80,0 %	5
Ledernivå 3	6	42,9 %	8	57,1 %	14
Øvrige ansatte	58	51,8 %	54	48,2 %	112
Midlertidige	4	36,4 %	7	63,6 %	11
Totalt ansatte	69	48,3 %	74	41,7 %	143

Ved utgangen av 2016 var fire av sju (57 prosent) styremedlemmer kvinner.

RESULTAT OG DISPONERING

Resultatet før skatt ble 255,4 millioner kroner (183,1).

MILLIONER KRONER	2016	2015
Opptjent premie for egen regning	1 150,1	1 035,1
Andre inntekter/kostnader	-8,4	1,1
Finansinntekter og andre inntekter	248,8	169,2
Erstatningskostnader for egen regning	-873,0	-804,2
Driftskostnader	-262,2	-218,0
Driftsresultat før skatt	255,4	183,1
Skattekostnad	-48,6	-38,6
Resultat etter skatt	206,8	144,5
Andre resultatkomponenter.	-1,4	19,3
Totalresultat	205,4	163,8

Styret i KLP Skadeforsikring AS anser at resultatregnskapet og balansen, med kontantstrømoppstilling og noter, gir fyllestgjørende informasjon om den løpende driften og den økonomiske stillingen ved utgangen av året. Styret anser selskapets egenkapital og buffere som tilfredsstillende, og at forutsetningene om fortsatt drift er til stede.

Årets overskudd etter skatt og pliktig overføring til Naturskadefondet og Garantiordningen, foreslås overført til eier som konsernbidrag.

MILLIONER KRONER	2016	2015
Totalresultat	205,4	163,8
disponeres slik:		
- til/fra naturskadefond (-/+)	-14,2	32,5
- til/fra garantiordning (-/+)	-4,4	-3,8
- netto konsernbidrag	-186,8	-99,4
- overført til annen egenkapital	0	-93,2
Sum disponering og overføring	205,4	-163,8

NØKKELTALL, PROSENT	31.12.2016	31.12.2015
Skadeprosent for egen regning	75,9	77,7
Kostnadsprosent for egen regning	22,8	21,1
Totalkostnadsprosent for egen regning	98,7	98,8
Finansavkastning	6,1	4,9
Solvenskapitaldekning	261	251

Forsikringsresultatet

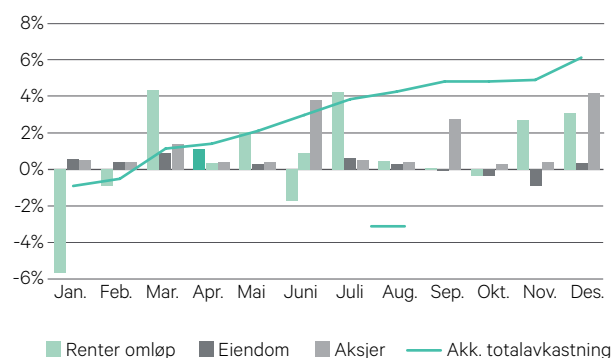
Forsikringsresultatet for 2016-årgangen var 158,4 millioner kroner.

Forventede erstatningskostnader for egen regning for tidligere meldte skader er redusert med 118,8 millioner kroner for alle bransjer samlet. Avviklingsavviket utgjør 6,6 prosent av erstatningsavsetningen.

Ved innføring av Solvens II bortfalt krav til minstekrav til erstatningsavsetninger. Opphør av dette regelverket medfører om lag 65,4 millioner kroner i avviklingsgevinst, mens andre ordinære avviklingsgevinster er 53,4 millioner kroner. Det vesentligste av dette kommer fra oppløsning av avsetninger knyttet yrkesskade.

Kapitalavkastning

Avkastningen på investerte midler var på tross av svært urolig aksjemarked, også i 2016 god. Alle aktivaklassene bidro positivt.

Samlet avkastning på forvaltede midler ble 6,1 prosent (4,4).

Aksjeporteføljen hadde en samlet avkastning på 9,4 prosent, hvorav norske aksjer hadde en avkastning på hele 18,0 prosent. Renteplasseringer i henholdsvis omløps- og anleggsporteføljene ga 3,4 og 4,3 prosent avkastning. Også i 2016 ble verdien av selskapets to eiendomsinvesteringer oppskrevet. Porteføljen ga dermed en avkastning på 14,5 prosent.

Driftskostnader

Kostnadsprosenten for egen regning økte i 2016 og var 22,8 prosent (21,1).

Både KLP Skadeforsikring AS og KLP-konsernet har ved utgangen av 2016 foretatt en gjennomgang av selskapets immaterielle eiendeler, og i særdeleshet balanseførte IT-investeringer. Gjennomgangen har medført en ekstraordinær kostnadsføring på totalt 12,1 millioner kroner knyttet til IT investeringer. Effekten av de ekstraordinære nedskrivningene utgjør om lag ett prosentpoeng. Det er videre kostnadsført 9,4 millioner kroner knyttet til andre immaterielle eiendeler.

Personmarkedsporteføljen har vokst til å utgjøre over 34 prosent av bestandspremien, og selskapet har valgt å styrke salgsarbeidet for å generere ytterligere vekst. Det innebærer at kostnadsandelen fortsatt er høy for denne delporteføljen.

SOLIDITET OG EGENKAPITAL

Selskapets egenkapital økte i løpet av året med 39,6 millioner kroner til 1,711,8 millioner kroner. Som følge av innføring av Solvens II med virkning 01.01.16 ble tidligere avsatte sikkerhetsavsetninger per 31.12.15 overført til Opptjent egenkapital. Fratrullet beregnet skatteforpliktelse utgjorde dette 386,6 millioner kroner.

Likviditetssituasjonen for selskapet har vært tilfredsstillende gjennom hele regnskapsåret. Netto kontantstrøm fra driften var positiv med 50 millioner kroner. Omlag halvparten av årets premieinnbetalinger skjer i løpet av 1. kvartal, mens driftskostnader og skadeutbetalinger vil fordele seg jevnt ut over året. Kontantstrømmen vil likevel variere fra år til år avhengig av utbetalingstakten på inntrufne store skader.

Solvens II

Nye krav til solvenskapital ble innført 01.01.16. Selskapets solvenskapital i henhold til nytt regelverk utgjør 261 prosent av solvenskravet. Selskapet har definert et langsiktig mål-område for sin solvenskapital, mellom 150 og 220 prosent.

Selv om regelverket ble innført per 01.01.16 er det fortsatt noen uavklarte områder knyttet til den praktiske gjennomføringen av regelverket, først og fremst knyttet til skattemessige forhold. Dette er hensyntatt i det avlagte regnskapet.

Selskapet innleverte i løpet av året sin andre ORSA-rapport (Own Risk and Solvency Assessment). I løpet av 2017 vil selskapet også presentere de øvrige obligatoriske rapportene som følger av nytt regelverk. En av disse, SFCR (Solvency and

Financial Condition Report), vil være offentlig.

RISIKOFORHOLD

Forsikringsvirksomheten er bygget på selskapets evne og vilje til å ta risiko. Solvens II-regelverket legger til grunn jevnlig analyse som måler det samlede risikobildet. Egne analyser av selskapets forsikringsporteføljer, og samspillet mellom disse, er sentrale i selskapets risikohåndtering. Analysene er med på å overvåke og kontrollere selskapets risiko. Risikostrategien er utarbeidet på grunnlag av disse analysene.

Risikostyrende organer

Konsernets risikostyringsenhet ivaretar regelverkets krav til uavhengige Risikostyrings- og Aktuarfunksjoner, mens selskapet har etablert egen Compliance-funksjon.

For å sikre en helhetlig risikokontroll er det etablert en bredt sammensatt Risikostyringskomité hvor sentrale risiko-relaterte tema blir diskutert og fremlegg for selskapets styre forberedt.

Regelmessige rapporter, analyser og evalueringer utfyller den samlede risikostyring i virksomheten. Kvartalsvis avgir den uavhengige risikostyringsfunksjonen sin rapport til styret og administrerende direktør.

Forsikringsmessig risiko

Selskapet baserer sin prising av forsikringsrisiko på historisk skadeinformasjon. I tillegg hensyntas storskaderisiko og reassuransekostnad.

Selskapet har en stor andel forretning med lang avviklingstid, noe som sammen med en stor andel storskadeeksponert forretning bidrar til at KLP Skadeforsikring AS har en høyere forsikringsrisiko enn markedet for øvrig. Dette avspeiles også i det relativt høye kravet til solvenskapital. For å redusere denne særegne risikosituasjonen vil selskapet hovedsakelig ha sin fremtidige vekst innen personmarkedet og små- og mellomstore bedrifter. Dette vil over tid ha en stabiliserende effekt.

Reassuranseprogrammet begrenser selskapets egenregning per skadehendelse. Et annet viktig element knyttet til reassuranse er økt forutsigbarhet rundt selskapets forsikringsresultat.

Som følge av stabilt økende forretningsvolum og god soliditet, har selskapet god evne til å bære risiko for egen regning. Reassuranseprogrammet er optimalisert på bakgrunn av selskapets økonomiske stilling og risikoforhold i forsikringsporteføljen. Avgitt premie til reassuranse utgjorde i 2016 4,8 prosent av forfalt premie.

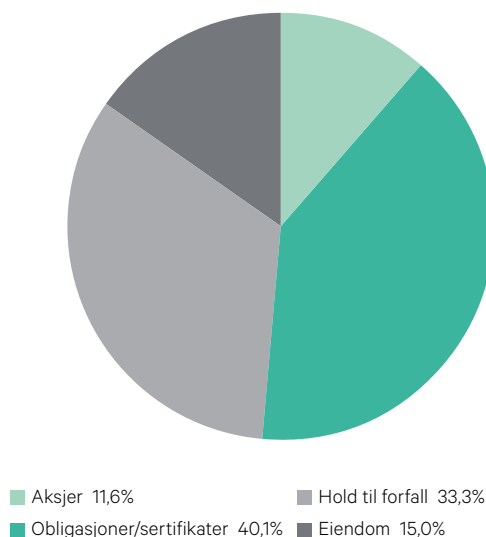
Finansiell risiko

KLP Skadeforsikring AS har en stor andel av sin forretning innenfor bransjer med personsikader hvor det normalt tar mange år før erstatningene endelig fastsettes og utbetales.

Dermed bygges det opp betydelige forsikringstekniske avsetninger. Finansinntektene utgjør således en stor andel av selskapets verdiskapning.

KLP Skadeforsikring AS forvaltet ved årets utgang 4 111 millioner kroner (3 835).

Aktivasammensetning pr. 31.12.2016

Selskapets økonomi- og analyseenhet følger løpende opp investeringsaktivitetene, og styret mottar jevnlig rapportering av status og analyser av investeringsporteføljens svingningsrisiko. Styret mottar også jevnlig en uavhengig statusrapport i forhold til investeringsrammer fastsatt av styret, eller i henhold til lov.

KLP Skadeforsikring AS måler løpende sin risikoeksponering i investeringsporteføljen. Risikorammene relateres direkte til selskapets bufferkapital. Disse rammene følges minimum opp på månedlig basis, men vil overvåkes tettere dersom det oppstår finansiell uro. Selskapets risikoeksponering har ikke på noe måletidspunkt oversteget de fastsatte grensene.

Samspelet mellom forsikrings- og finansiell risiko

Samspelet mellom forsikringsrisiko og finansiell risiko analyseres grundig. Som et ledd i optimaliseringen har selskapet bygget opp en betydelig portefølje anleggsobligasjoner hvor forfallsstrukturen hensyntar utbetalingsprofilen for erstatningsreservene. Denne porteføljen har også en betydelig resultatstabiliserende effekt da endring i markedsverdien som følge av endret rentenivå, ikke skal resultatføres.

En stor andel av selskapets fremtidige erstatningsutbetalinger er knyttet opp mot inflasjon og utvikling i folketrygdens grunnbeløp (G). For å redusere konsekvensen av eventuell økt inflasjon og høy G-vekst har selskapet investert i andeler i to eiendoms-ANS. Videre har selskapet investert i en portefølje

av obligasjoner der avkastningen er knyttet direkte opp mot konsumprisindeksen.

Motpartsrisiko

Den største ikke-statlige enkelteksponering i investeringsporteføljen utgjør 121,5 (100,8) millioner kroner, tilsvarende 3,0 (2,6) prosent av samlede investeringsaktiva.

Selskapet sprer avgitt ansvar på et bredt utvalg av reassurandører. Ingen reassurandør hadde svakere kreditt-rating enn A- ved avtaleinngåelse.

Likviditetsrisiko

KLP Skadeforsikring AS skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld. Dette er sikret ved at en stor del av selskapets eiendeler er likvide. De mest likvide investeringsaktivaene forvaltes gjennom syv rentefond forvaltet av KLP Kapitalforvaltning AS.

I selskapets reassuranseavtaler har selskapet forbeholdt seg retten til å be om fremskyndet innbetaling når selskapet selv må utbetale store erstatningsbeløp knyttet til enkeltskader.

Likviditetsrisikoen for selskapet knytter seg således først og fremst til kostnader ved frigjøring av midler for å møte forpliktelser ved forfall.

Operasjonell risiko

Selskapet har fokus på de risikoer som ligger på det administrative plan. Formålet med dette er å sikre enhetlig og korrekt saksbehandling, stabilt driftsmiljø og gode rutiner for betjening av kundene. Selskapet er kvalitetssertifisert gjennom Veritas ISO 9001:2015. Gjennom sertifiseringsordningen blir selskapets rutiner og kvalitetssikringen av disse revidert både av selskapet selv på jevnlig basis, og av Veritas på årlig basis.

Selskapets drift skjer i stor grad ved bruk av elektroniske hjelpemidler. Det er derfor stort fokus på sikring mot, og eventuell håndtering av, driftsavbrudd knyttet til IT-systemene.

Det er lagt vekt på gode kontrollrutiner for å sikre at selskapet til enhver tid oppfyller de krav og forventninger omverdenen setter til selskapet som en aktør i det norske finansmarkedet. Det legges vekt på å opptre som en trygg forretningspartner, og at selskapets representanter tilfredsstillere strenge etiske krav.

KLP Skadeforsikring AS har tilsluttet seg Godkjenningsordningen for selgere og rådgivere i skadeforsikring (GOS). Dette er en nasjonal godkjenningsordning som fremmer og sikrer nødvendig kunnskap, holdninger og ferdigheter hos selgere/rådgivere. Målet er å styrke kvaliteten på salg og rådgivning slik at kunden kan foreta gode og riktige valg. Ordningen er i første rekke rettet mot salg og rådgivning av private skadeforsikringer. For å bli godkjent, må man bestå en kunnskapsprøve innenfor seks fagfelt, en praktisk prøve, og beherske refleksjon omkring et etisk dilemma.

VEIEN FREMOVER**Strategiske prioriteringer**

Selskapet følger med på kommune- og regionreformen. Salgs- og risikokompetansen styrkes og det legges vekt på god samhandling mellom fagmiljøene, både innad i selskapet og mellom de ulike konsernselskapene. Det vil fortsatt være fokus på vekst.

Som et ledd i konsernets samlede satsing mot medlemmene i KLP, øker selskapet innsatsen mot personmarkedet. Dette medfører blant annet at flere ansatte settes inn i dette salgsarbeidet. For å lykkes i dette markedet vil man videreutvikle konkurransekraften i produktene og tjenestene som leveres. Videre vil vi utvikle systemløsninger som synliggjør de medlemsfordelene de har i KLP Skadeforsikring AS.

Endret kundedadferd gjør at KLP setter inn store ressurser på utvikling av gode selvbetjeningsløsninger på nett, både for offentlig-, bedrifts- og personmarkeds kunder. Gjennom dette vil selskapet gjøre det enklere for kundene å opprette et kundeforhold, og at de enkelt selv kan administrere sitt kundeforhold via gode digitale løsninger.

KLP Skadeforsikring AS jobber målrettet med Lean og kontinuerlig forbedring for å effektivisere arbeidsprosesser. Målet er at dette skal føre til høyere kundetilfredshet og bedre medarbeidertilfredshet, samtidig som det gjør selskapet i stand til å drifte enda mer effektivt.

Markedsvurdering

Kommune- og regionreformen kan få betydning for selskapet i form av struktur og størrelse på avtalene. Det forventes nærmere avklaringer i 2017. Det offentlige innkjøpsregelverket vil styre prosessene når det gjelder kjøp av forsikring. Det forventes derfor om lag like mange tilbud i de nærmeste årene. Med høyere grad av automatisering og gode systemløsninger er selskapet godt rustet til å møte dette.

I tråd med selskapets ambisjon om en styrket markedsposisjon i bedriftsmarkedet, videreføres satsningen mot et utvidet bedriftssegment, deriblant hoteller, varehandel og andre tjenesteytende næringer.

Innen personmarkedet har selskapet et stort potensiale i målgruppen, som er yrkesaktive og pensjonister i KLPs pensjonsordninger. Målgruppen har også blitt betydelig større de siste årene i takt med den store tilflytningen til KLP av kommuner med offentlig tjenestepensjon. KLP Skadeforsikring AS har ambisjoner om at en stor andel av medlemmene skal velge selskapet som sin forsikringsleverandør.

KLP Skadeforsikring AS har god soliditet, stabil inntjening og høy kundetilfredshet. Selskapet oppleves av kundene som en solid og seriøs leverandør av forsikringsløsninger til det offentlige markedet og de ansatte i denne sektoren. Vi er således godt rustet til å møte den harde konkurransen i markedet.

Oslo, den 22. februar 2017

Sverre Thornes
Styreleder

Marianne Sevaldsen

Inger Østensjø

Lene Elisabeth Bjerkan

Steinar Haukeland
Valgt av og blant de ansatte

Mona Wittenberg
Valgt av og blant de ansatte

Jan Hugo Sørensen

Tore Tenold
Administrerende direktør

Styret i KLP Skadeforsikring AS. Jan Hugo Sørensen, Lene Elisabeth Bjerkan, Sverre Thornes, Marianne Sevaldsen, Inger Østensjø, Steinar Haukeland og Mona Wittenberg.

Resultatregnskap

KLP SKADEFORSIKRING AS

NOTE	TUSEN KRONER	2016	2015
	TEKNISK REGNSKAP		
4	Opptjente bruttopremier	1 207 548	1 086 784
4	Gjenforsikringsandel av brutto opptjente premier	-57 401	-51 733
	Premieinntekter for egen regning	1 150 147	1 035 051
	Andre forsikringsrelaterte inntekter	2 201	2 279
	Brutto erstatningskostnader	-918 456	-877 883
	Gjenforsikringsandel brutto erstatningskostnader	45 491	73 658
4	Erstatningskostnader for egen regning	-872 965	-804 225
19	Salgskostnader	-76 922	-66 639
	Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader inkl. provisjoner for mottatt gjenforsikring	-185 254	-151 387
20	Forsikringsrelaterte driftskostnader	-262 176	-218 026
	Andre forsikringsrelaterte driftskostnader	-10 620	-1 180
	Resultat av teknisk regnskap	6 587	13 899
	IKKE-TEKNISK REGNSKAP		
	Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	80 877	83 284
	Verdiendringer på investeringer	171 975	91 724
	Realisert gevinst og tap på investeringer	211	-927
	Administrasjonskostnader knyttet til investeringer, herunder rentekostnader	-4 768	-5 646
6	Netto inntekter fra investeringer	248 295	168 435
	Andre inntekter	522	725
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	248 817	169 160
	Resultat før skattekostnad	255 404	183 059
22	Skattekostnad	-48 597	-38 564
	Resultat før andre resultatkomponenter	206 807	144 495
	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger - ytelser til ansatte	-1 935	25 772
	Skatt på andre resultatkomponenter	484	-6 443
	Andre resultat komponenter	-1 451	19 329
	TOTALRESULTAT	205 355	163 825
	Herav: Endring i avsetning til naturskadefondet	-14 220	32 542
	Endring i garantiordningen	-4 364	-3 794
	Netto konsernbidrag	-186 771	-99 383
	Årsresultatdisponeringer til(-) / fra(+) annen egenkapital		-93 191
	Sum	-205 355	-163 825

Balanse

KLP SKADEFORSIKRING AS

NOTE	TUSEN KRONER	31.12.2016	31.12.2015
EIENDELER			
	Andre immaterielle eiendeler	9 229	17 621
15	Immaterielle eiendeler	9 229	17 621
9	Investeringer som holdes til forfall	192 115	303 220
9	Utlån og fordringer	1 180 821	930 925
7	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	1 372 937	1 234 145
8,12	Aksjer og andeler (inkl. aksjer og andeler målt til kost)	474 357	433 835
12	Andeler i eiendomsforetak	616 581	553 792
9,12	Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	1 623 046	1 608 362
	Andre finansielle eiendeler	24 230	5 172
7,9	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	2 738 215	2 601 160
	Sum investeringer	4 111 152	3 835 305
	Gjenforsikringsandel av ikke opptjent bruttopremie	542	10 493
	Gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	118 661	74 203
4	Gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser	119 203	84 696
	Fordringer på forsikringstakere	171 891	128 597
	Fordringer i forbindelse med gjenforsikring	10 528	1 721
	Andre fordringer	534	1 229
	Fordringer	182 953	131 547
	Bank	63 407	58 440
	Andre eiendeler	63 407	58 440
	Andre forskuddsbetalte kostnader og ikke mottatte inntekter	2 955	0
	Forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter	2 955	0
	SUM EIENDELER	4 488 897	4 127 609

Balanse

KLP SKADEFORSIKRING AS

NOTE	TUSEN KRONER	31.12.2016	31.12.2015
	EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER		
	Innskutt egenkapital		
	Aksjekapital	220 000	220 000
	Annen innskutt egenkapital	140 866	140 866
13,1	Innskutt egenkapital	360 866	360 866
	Opptjent egenkapital		
	Avsetning til naturskadefondet	159 759	145 539
	Avsetning til garantiordningen	44 102	39 737
14	Fond mv.	203 861	185 277
	Annen opptjent egenkapital	1 147 050	1 126 021
14	Opptjent egenkapital	1 350 910	1 311 298

Balanse

KLP SKADEFORSIKRING AS

NOTE	TUSEN KRONER	31.12.2016	31.12.2015
	Avsetning for ikke opptjent bruttopremie	343 159	282 502
	Brutto erstatningsavsetning	1 901 542	1 859 295
4	Brutto forsikringsforpliktelser	2 244 701	2 141 797
21	Pensjonsforpliktelser o.l.	63 166	53 975
22	Forpliktelser ved utsatt skatt	193 073	165 989
	Avsetninger for forpliktelser	256 239	219 963
	Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring	38 149	26 488
	Forpliktelser i forbindelse med gjenforsikring	342	1 078
7	Forpliktelser til kredittinstitusjoner	0	3
	Konsernbidrag	186 771	36 758
	Forpliktelser innen konsern	21 510	10 247
	Andre forpliktelser	14 101	5 826
	Forpliktelser	260 873	80 400
	Andre påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	15 307	13 285
	Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	15 307	13 285
	SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE	4 488 897	4 127 609

Oslo, den 22. februar 2017

Sverre Thornes
Styreleder

Marianne Sevaldsen

Inger Østensjø

Lene Elisabeth Bjerkan

Steinar Haukeland
Valgt av og blant de ansatte

Mona Wittenberg
Valgt av og blant de ansatte

Jan Hugo Sørensen

Tore Tenold
Administrerende direktør

Egenkapitaloppstilling

KLP SKADEFORSIKRING AS

Oppstilling av endring i egenkapitalen 31.12.16

2016 TUSEN KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2016	360 866	1 311 298	1 672 164
Resultat	0	206 807	206 807
Utvidet resultat	0	-1 451	-1 451
Sum totalresultat	0	205 355	205 355
Transaksjoner med eierne			
Tilbakebetalt egenkapitaltilskudd	0	0	0
Avgitt konsernbidrag netto etter skatt	0	-186 771	-186 771
Mottatt konsernbidrag uten skattemessig effekt	0	21 028	21 028
Sum transaksjoner med eierne	0	-165 743	-165 743
Egenkapital 31.12.2016	360 866	1 350 910	1 711 777

2015 TUSEN KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 31.12.2014	360 866	760 833	1 121 699
Oppløsning av sikkerhetsavsetning	0	386 640	386 640
Ny egenkapital 01.01.2015	360 866	1 147 473	1 508 340
Resultat	0	144 495	144 495
Utvidet resultat	0	19 329	19 329
Sum totalresultat	0	163 825	163 825
Transaksjoner med eierne			
Tilbakebetalt egenkapitaltilskudd	0	0	0
Avgitt konsernbidrag netto etter skatt	0	-99 383	-99 383
Mottatt konsernbidrag uten skattemessig effekt	0	99 383	99 383
Sum transaksjoner med eierne	0	0	0
Sum andre endringer	0	0	0
Egenkapital 31.12.2015	360 866	1 311 298	1 672 164

Kontantstrømoppstilling

KLP SKADEFORSIKRING AS

TUSEN KRONER	2016	2015
KONTANTSTRØMMER FRA OPERASJONELLE AKTIVITETER		
Innbetalte premier direkte forsikring	1 226 778	1 092 758
Utbetalte gjenforsikringspremier	-47 450	-52 352
Utbetalte erstatninger og forsikringsytelser direkte forsikring	-799 505	-766 553
Innbetalte gjenforsikringsoppgjør for erstatninger og forsikringsytelser	-35 685	25 641
Utbetalinger til andre leverandører for varer og tjenester	-156 098	-119 920
Utbetalinger til ansatte, pensjonsinnretninger, arbeidsgiveravgift mv.	-115 580	-104 966
Utbetaling av renter	-2 138	-2 581
Innbetaling av renter	56 871	56 844
Utbetalinger av skatter og offentlige avgifter	910	-11
Innbetalinger vedrørende verdipapirer	480 487	578 796
Utbetalinger vedrørende verdipapirer	-566 244	-571 938
Netto inn- og utbetalinger for kjøp/salg av andre verdipapirer med kort løpetid	-19 066	13 594
Netto inn- og utbetalinger fra eiendomsvirksomheten	26 806	25 987
NETTO KONTANTSTRØM FRA OPERASJONELLE AKTIVITETER	50 088	175 300
NETTO KONTANTSTRØM FRA INVESTERINGSAKTIVITETER	-8 363	-63 240
KONTANTSTRØMMER FRA FINANSIERINGSAKTIVITETER		
Innbetalinger ved utstedelse av aksjekapital/preferansekapital	0	0
Utbetalinger av konsernbidrag	-36 758	-120 451
NETTO KONTANTSTRØM FRA FINANSIERINGSAKTIVITETER	-36 758	-120 451
NETTO ENDRING I BANKINNSKUDD	4 966	-8 391
BEHOLDNING AV BANKINNSKUDD VED PERIODENS BEGYNNELSE	58 440	66 831
BEHOLDNING AV BANKINNSKUDD VED PERIODENS SLUTT	63 407	58 440

Noter til regnskapet

KLP SKADEFORSIKRING AS

NOTE 1 Generell informasjon

KLP Skadeforsikring AS leverer skadeforsikring til kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og bedrifter både i offentlig og privat sektor. Foretaket leverer også forsikringsprodukter til personmarkedet, primært mot KLPs pensjonskunder. Det største produktområdet er forsikring til offentlig sektor.

KLP Skadeforsikring AS er et aksjeselskap registrert og hjemmehørende i Norge. KLP Skadeforsikring AS er et heleid datterselskap av Kommunal Landspensjonskasse (KLP).

Foretaket har hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, 0191 Oslo.

Foretakets årsregnskap for 2016 ble vedtatt av selskapets styre den 22.02.2017.

NOTE 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene

Nedenfor følger en beskrivelse av de vesentligste regnskapsprinsippene som er benyttet ved utarbeidelse av selskapsregnskapet. Disse prinsippene er benyttet konsistent for alle perioder som er presentert, dersom ikke annet fremgår.

2.1 BASISPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i henhold til Forskrift nr. 1775 av 18. desember 2015: «Forskrift om årsregnskap for skadeforsikringsforetak (årsregnskapsforskriften). Dette innebærer at foretakets årsregnskap er utarbeidet i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder (EU-godkjent IFRS/IAS) med de tillegg og unntak som følger av årsregnskapsforskriften.

Regnskapet er utarbeidet med utgangspunkt i prinsipp om historisk kost, med følgende unntak:

- Finansielle eiendeler og gjeld (herunder finansielle derivater) vurdert til virkelig verdi over resultatet.
- Utlån og fordringer og finansielle eiendeler som holdes til forfall vurderes til amortisert kost.

For å utarbeide selskapsregnskap etter årsregnskapsforskriften, må ledelsen foreta regnskapsmessige estimater og skjønnsmessige vurderinger. Dette vil påvirke foretakets regnskapsførte verdi av eiendeler og gjeld, inntekter og kostnader. Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimater. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimater av vesentlig betydning for foretaket er beskrevet i note 3.

Alle beløp er presentert i tusen kroner uten desimal med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.1.1 Endringer i regnskapsprinsipper og opplysninger

a) Nye og endrede regnskapsprinsipper er tatt i bruk av foretaket i 2016

Sikkerhetsfondet ble oppløst 1. januar 2016. Sikkerhetsfondsavsetningen per 31.12.15 fratrukket utsatt skatt, er per 01.01.2016 overført egenkapitalen. Oppløsningen er håndtert som en prinsippendring, dvs. med føring direkte i balansen. Sammenligningstallene for 2015 er omarbeidet.

Effekter ved oppløsning av sikkerhetsavsetning	Opprinnelig 2015	Oppløsning av sikkerhetsavsetning	Ny UB 2015
Resultat			
Endring i sikkerhetsavsetning 2015	-10 215	-10 215	
Utsatt skatt sikkerhetsavsetning 2015		-2 758	
Endring i skattesats 27%/25% for utsatt skatt 2014/2015			
sikkerhetsavsetning		10 797	
Skattekostnad	-46 603	8 039	-38 564
Totalresultat	145 571	18 254	163 825
Balanse			
Annen opptjent EK	721 127	404 894	1 126 021
Sikkerhetsavsetning	539 859		
Utsatt skatt	31 024	134 965	165 989

b) Standarder, endringer og fortolkninger til eksisterende standarder som ikke er trådt i kraft og hvor foretaket ikke har valgt tidlig anvendelse

IFRS 9 Finansielle instrumenter regulerer klassifisering, måling og innregning av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser, innfører nye regler for sikringsbokføring, og en ny nedskrivningsmodell for finansielle eiendeler. Finansielle eiendeler skal klassifiseres i tre kategorier:

- virkelig verdi over utvidet resultat
- virkelig verdi over resultatet
- amortisert kost

Målekategori bestemmes ved første gangs regnskapsføring. Klassifiseringen avhenger av foretakets forretningsmodell for styring av sine finansielle instrumenter og karakteristikken av kontantstrømmene til det enkelte instrument. Standarden trer i kraft med virkning fra og med 2018. Det er imidlertid åpnet for at foretak som driver forsikringsvirksomhet kan velge å utsette implementeringen av standarden til 2021. Vilkåret for å velge utsettelse er at forsikringsvirksomhet utgjør hoveddelen av foretakets virksomhet etter nærmere grenser som angitt i regelendring i IFRS 4 Forsikringskontrakter som ble publisert 12. september 2016. Det åpnes også for at foretak som oppfyller kriteriet om utsettelse, alternativt kan implementere IFRS 9 fra 2018, men regnskapsføre volatiliteten som oppstår som følge av implementeringen i utvidet resultat i stedet for i det ordinære resultatet (overlay approach). KLP Skadeforsikring AS oppfyller kravene som stilles for å kunne velge utsatt implementering av IFRS 9/ benytte overlay approach. Foretaket har ikke ferdigstilt arbeidet med å vurdere konsekvensene av de ulike alternativene, og har derfor ikke valgt alternativ. Foretaket vil komme tilbake med informasjon om forventet effekt av implementering når det er besluttet hvilket alternativ som velges.

IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter omhandler inntektsføring. Standarden fordrer en inndeling av kundekontrakten i de enkelte plikter til ytelse. En plikt til ytelse kan være en vare eller tjeneste. Inntekt regnskapsføres når en kunde oppnår kontroll over en vare eller tjeneste, og dermed har muligheten til å bestemme bruken av og kan motta fordelene fra varen eller tjenesten. Standarden erstatter IAS 18 Driftsinntekter og IAS 11 Anleggskontrakter og tilhørende tolkninger. Foretaket vil ta i bruk standarden fra og med 2018. Overgang til IFRS 15 forventes ikke å ha vesentlig virkning på foretakets regnskap.

IFRS 16 Leiekontrakter vil resultere i at nesten alle leieavtaler blir balanseført, ettersom skillet mellom operasjonell og finansiell leasing er fjernet. Under den nye standarden, er retten til å bruke en leid gjenstand en eiendel og forpliktelsen til å betale leie en gjeld som skal balanseføres. Unntakene er kortsiktige leieavtaler og leieavtaler med lav verdi. Den regnskapsmessige behandlingen for utleiere vil ikke bli vesentlig endret. Foretaket vil ta i bruk standarden fra og med 2019. Overgang til IFRS 16 forventes ikke å ha vesentlig virkning på foretakets regnskap, da foretaket ikke har leasingavtaler av vesentlig betydning på grunn av at kun mindre eiendeler leases.

Det er ingen andre standarder eller fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å gi en vesentlig påvirkning på foretakets regnskap.

2.2 SEGMENTINFORMASJON

Foretakets forretningsmessige segmenter er definert i forhold til forretningsområder hvor risiko og avkastning skiller seg fra hverandre. Foretakets segmenter er inndelt i offentlig, bedrift og personmarked.

2.3 OMREGNING AV FREMMED VALUTA

(a) Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Selskapsregnskapet presenteres i norske kroner (NOK), som er den funksjonelle valutaen til foretaket.

(b) Transaksjoner og balanseposter

Transaksjoner i utenlandsk valuta er omregnet til norske kroner ved å benytte valutakursen på transaksjonstidspunktet. Valutagevinster – og tap på transaksjoner i utenlandsk valuta resultatføres. Det gjelder også omregning av pengeposter (eiendeler og gjeld) på balansedagen.

Valutavirkningen på ikke-pengeposter (både eiendeler og forpliktelser) inngår som del av gevinst og tap ved vurdering til virkelig verdi. Valutadifferanser knyttet til ikke-pengeposter, inngår som et element i resultatført verdiendring.

2.4 IMMATERIELLE EIENDELER

Foretakets immaterielle eiendeler består i all hovedsak av aktiverte IT-systemer.

Ved kjøp av nytt IT-system aktiveres direkte henførbare kostnader utbetalt til systemleverandør, samt eksternt konsulentbistand og internt medgåtte kostnader for å få systemet installert og klart til bruk. Ved videreutvikling av IT-systemer aktiveres både eksterne og interne kostnader jfr. ovenfor. Systemendringer som betraktes som vedlikehold kostnadsføres løpende.

Når et IT-system er ferdigstilt, avskrives aktiverte kostnader lineært over forventet brukstid (3 – 12 år). Ved senere aktiveringer grunnet videreutvikling avskrives disse over den opprinnelig fastsatte brukstid med mindre påkostningen øker systemets totale forventede brukstid.

Immaterielle eiendeler vurderes for verdifall nå det foreligger indikatorer på at fremtidig inntjening ikke kan forsvare eiendelens balanseførte verdi. Forskjellen mellom balanseført verdi og gjenvinnbart beløp nedskrives. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av virkeligverdi fratrukket salgsutgifter og bruksverdi.

2.5 FINANSIELLE EIENDELER

Foretakets finansielle eiendeler er inndelt i følgende kategorier: Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat, utlån og fordringer og finansielle eiendeler som holdes til forfall. Hensikten med eiendelen bestemmer klassifikasjonen, og ledelsen foretar klassifiseringen ved anskaffelse av den finansielle eiendelen.

a) Virkelig verdi over resultatet

Denne kategorien inndeles i to underkategorier: 1) Holdt for omsetning, 2) frivillig kategorisert til virkelig verdi over resultat ved anskaffelse etter virkelig verdi opsjon.

Finansielle eiendeler holdt for omsetning er eiendeler som er anskaffet primært med henblikk på å gi fortjeneste fra kortsiktige prissvingninger. Virkelig verdi er fastsatt ut i fra observerbare kurser i et aktivt marked, eller der slik pris ikke finnes, gjennom intern modell med jevnlig innhenting av eksternt prising for å kvalitetssikre intern prisingsmodell.

Finansielle eiendeler frivillig kategorisert til virkelig verdi over resultat ved anskaffelse består av finansielle eiendeler som forvaltes som en gruppe, og hvor deres inntjening vurderes og rapporteres til ledelsen på grunnlag av virkelig verdi. Størrelsen på porteføljen bestemmes ut fra foretakets ønskede risikoeksponering mot rente- og aksjemarkedet.

Gevinst eller tap fra endringer i virkelig verdi av eiendeler klassifisert som finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, medtas i resultatregnskapet i den perioden de oppstår. Dette inngår i linjen «Verdiendringer på investeringer».

Kupongrenter er inntektsført etter hvert som de er påløpt, og inngår i linjen «Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler». Aksjeutbytte innregnes i resultatet i linjen «renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler» når foretakets rett til utbytte er fastslått.

Prinsipper for beregning av virkelig verdi for de ulike instrumentene er beskrevet i note 7.

b) Utlån og fordringer

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler, som ikke er derivater, med faste eller bestembare betalinger, og som ikke omsettes i et aktivt marked eller som foretakets har intensjon om å selge på kort sikt eller har øremerket til virkelig verdi over resultat.

Utlån og fordringer er inndelt i to underkategorier:

- i) Utlån og fordringer tilknyttet investeringsvirksomheten
- ii) Utlån og fordringer øvrige inklusive fordringer på forsikringstakere

Utlån og fordringer i investeringsvirksomheten består av obligasjoner til amortisert kost som ikke er priset i et aktivt marked.

Utlån og fordringer øvrige inklusive premiefordringer består av premiefordringer og diverse øvrige fordringer.

Utlån og fordringer innregnes i balansen første gang til virkelig verdi. Påfølgende måling skjer til amortisert kost ved bruk av effektiv rentemetode med eventuelt nedskrivning for tap. Effektiv rente på utlån og fordringer i investeringsvirksomheten resultatføres og inngår i linjen «Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler».

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av finansielle eiendeler, som ikke er derivater, og som har faste eller bestembare betalinger og definert et forfallstidspunkt, og som foretaket har intensjon og evne til å holde til forfall med unntak for:

- a) de som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet
- b) de som oppfyller definisjonen til Utlån og fordringer.

Finansielle eiendeler som holdes til forfall innregnes i balansen første gang til virkelig verdi. Påfølgende måling skjer til amortisert kost med bruk av effektiv rentemetode med fradrag for nedskrivning for tap, og denne verdiendringen inngår i linjen «Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler» i resultatregnskapet.

Virkelig verdi er fastsatt ut i fra observerbare kurser i et aktivt marked.

Kjøp og salg av finansielle eiendeler regnskapsføres på handelsdato, det vil si når foretaket har forpliktet seg til å kjøpe eller selge den finansielle eiendelen. Finansielle eiendeler innregnes til virkelig verdi fra det tidspunkt foretaket overtar rettigheter og forpliktelser knyttet til eiendelen. Direkte kjøpsomkostninger inkluderes i anskaffelseskost med unntak for kjøpsomkostninger knyttet til eiendeler til virkelig verdi over resultat. For disse eiendelene kostnadsføres kjøpsomkostningene direkte. For finansielle eiendeler hvor kjøpsomkostninger inngår i anskaffelseskost, vil differansen mellom transaksjonskurs inklusive kjøpsomkostninger danne grunnlag for verdiendring mot sluttkurs på handelsdagen. Finansielle eiendeler fraregnes når foretaket ikke lenger har rett til å motta kontantstrømmen fra eiendelen eller foretaket har overført all risiko og rettigheter knyttet til eierskapet.

2.6 ANDELER I EIENDOMSSLESKAPER

Foretaket eier fast eiendom gjennom ansvarlige selskaper som er heleid i KLP- konsernet. Disse andelene er klassifisert som «Andeler i eiendomsforetak». Andelene vurderes til virkelig verdi over resultatet. Verdiendringene presenteres i resultatet under posten «Verdiendringer på investeringer.»

2.7 MOTREGNING

Finansielle eiendeler og finansiell gjeld er bare motregnet i den grad det foreligger en juridisk rett og har til hensikt å motregne forpliktelse mot fordring, samt at forfallstidspunktet for eiendelen samsvarer med forfallstidspunktet for forpliktelsen.

2.8 FORSIKRINGSKONTRAKTER

Foretaket definerer forsikringskontrakter i tråd med IFRS 4. Et avgjørende vilkår for at en kontrakt defineres som forsikringskontrakt er at den må inneholde betydelig forsikringsrisiko. Produktene foretaket tilbyr tilfredsstillende kravet om betydelig forsikringsrisiko etter denne definisjonen.

Det er gjennomført tilstrekkelighetstest for å kontrollere at nivået på de regnskapsførte forpliktelsene på forsikringskontraktene står i forhold til forsikringskundernes kontraktsmessige rettigheter. Foretakets avsetninger tilfredsstillende kravene i denne testen, og IFRS 4 stiller ikke ytterligere krav til reservering. Foretaket har derfor benyttet gjeldende norsk regelverk for regnskapsføring av forsikringskontrakter.

2.9 PRODUKTER

I skadeforsikring tilbys følgende produkter:

Yrkesskade og Trygghet

Forsikringskontrakter som dekker kundenes arbeidstagerer for yrkesskader som faller inn under yrkesskadeloven og hovedtariffavtalen. I tillegg tegnes forsikringskontrakter som dekker arbeidstagerne for ulykke i fritiden.

Ulykke

Forsikringskontrakter som dekker kunden for ulykker i fritiden. Det tegnes også forsikringskontrakter som dekker skoleelever i skoletiden.

Brann-Kombinert

Forsikringskontrakter som dekker skade på kundenes eiendommer og eventuelle verditap som påføres kunden ved skade eller tap av eiendommen. Produktet inkluderer også en obligatorisk naturskadedekning.

Motorvogn

Forsikringskontrakter som dekker skade oppstått ved bruk av kundenes motorvogner.

Ansvar

Forsikringskontrakter som dekker skade påført tredjeperson som en følge av kundenes virksomhet.

Reise

Forsikringskontrakter som dekker skader og tap oppstått på reiser.

Barneforsikring

Forsikringskontrakter som dekker utgifter ved ulykker eller alvorlig sykdom samt inntektsbortfall (uførepensjon).

Gruppeliv

Forsikringskontrakter som dekker kunden for dødsfall og uførhet.

Risikoen for foretaket reduseres gjennom tegning av reassuranskontrakter som dekker erstatninger over gitte beløp per skade i alle bransjer nevnt over.

2.10 FORSIKRINGSTEKNISKE AVSETNINGER

Foretaket skal til enhver tid ha forsikringstekniske avsetninger som gir full dekning av det forsikringstekniske ansvar og annen risiko avledet av forsikringsvirksomheten.

Følgende fond inngår forsikringstekniske avsetninger:

Avsetning for ikke opptjent premie

Premieavsetningen utgjør den ikke opptjente del av forfalt premie ved regnskapsårets slutt.

Erstatningsavsetning

Avsetningen omfatter avsetninger knyttet til skader som er meldt, men ikke oppgjort. Videre gjelder det skader som er inntruffet, men ikke meldt ved regnskapsårets slutt. Avsetningen inkluderer avsetning til indirekte skadebehandlingskostnader.

Forsikringslovgivningens krav til forsikringstekniske avsetninger i skadeforsikring er ikke utelukkende knyttet til eksisterende kontrakter med kundene. To typer avsetninger faller derfor utenfor den regnskapstekniske gjeldsdefinisjonen, og inngår dermed i foretakets regnskapsmessige egenkapital.

1) Garantiordning

Avsetning til garantiordningen er ment å dekke mulige fremtidige utbetalinger som følger av at et annet skadeforsikringsforetak ikke er i stand til å innfri sine forpliktelser. Avsetningen tilsvarer 1,5 prosent av de tre siste års opptjente bruttopremie. Avsetning til garantiordningen er å betrakte som en betinget forpliktelse og må således klassifiseres som egenkapital.

2) Naturskadefond

Avsetning til naturskadefondet er ment å dekke mulige fremtidige utbetalinger til erstatninger knyttet til fremtidige naturskader. Avsetningen reflekterer forsikringsrisiko, og foretas med utgangspunkt i eksisterende kontrakter, men avsetningen fjernes ikke ved kontraktens opphør. Anvendelse av fondet kan således gå til dekning av fremtidige naturskader som ikke er knyttet til eksisterende forsikringskontrakter. Avsetninger knyttet til fremtidige hendelser kan ikke klassifiseres som en forpliktelse og må derfor klassifiseres som egenkapital.

2.11 PENSJONSFORPLIKTELSE ER EGNE ANSATTE

Foretakets pensjonsforpliktelse er forsikringsmessig delvis dekket gjennom offentlig tjenestepensjon i KLP ved medlemskap i Fellesordningen for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»). Pensjonsansvar utover disse ordningene dekkes over driften.

Pensjonskostnadene er behandlet i samsvar med IAS 19. Foretaket har en ytelsesbasert pensjonsordning for sine ansatte. Regnskapsmessig forpliktelse for ytelsesordninger er nåverdien av forpliktelsen på balansedagen, med fradrag av virkelig verdi av pensjonsmidlene. Bruttoforpliktelsen er beregnet med lineærmetoden. Bruttoforpliktelsen diskonteres til nåverdi ved bruk av rentene på norske høykvalitetsobligasjoner. Gevinster og tap som oppstår ved rekalkulering av forpliktelsen som følge av erfaringsavvik og endringer i aktuariemessige forutsetninger føres mot egenkapitalen via

utvidet resultat i perioden de oppstår. Virkningen av endringer i ordningens ytelser resultatføres umiddelbart.

Presentasjon av pensjonskostnaden i resultatregnskapet følger av IAS 1. Av denne standarden fremkommer det valg-adgang for netto renteelementet som kan klassifiseres enten som en driftsrelatert kostnad eller som en finanskostnad. Det valget som foretaket gjør må følges konsekvent for senere perioder. Foretaket har presentert pensjonskostnaden under regnskapslinjen «Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader», mens netto renteelementet er presentert i regnskapslinjen «Administrasjonskostnader knyttet til investeringer, herunder rentekostnader». Estimatavviket er klassifisert i «Andre resultatkomponenter».

Fellesordningen er en flerforetaksordning, dvs. at den forsikringstekniske risiko er fordelt mellom alle kommuner og bedrifter som deltar i ordningen. De økonomiske og aktuariemessige forutsetninger som ligger til grunn for beregning av netto pensjonsforpliktelser baserer seg derfor på forutsetninger som er representative for hele fellesskapet.

2.12 FORETAKETS EGENKAPITAL

Foretakets egenkapital består av aksjekapital og annen egenkapital. Aksjekapitalen er stiftet av Kommunal Landspensjonskasse, som eier alle aksjene i foretaket. Foretakets aksjer er et omsettelig egenkapital-instrument, men aksjene er ikke notert på børs eller annen markedsplass.

Annen egenkapital består av mottatt konsernbidrag og opptjent egenkapital.

Det vises også til omtale under pkt. 2.10 hvor det fremgår at avsetning til garantiordningen og avsetning til naturskade-poolen inngår i foretakets egenkapital som bundne fond.

Utdeling fra foretaket er regulert gjennom alminnelige selskapsrettslige bestemmelser.

NOTE 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger

Foretaket utarbeider estimater og antakelser om framtidige forhold. Disse evalueres løpende, og er basert på historiske erfaringsdata og forventninger om sannsynlige framtidige hendelser vurdert ut ifra data som foreligger på tidspunktet for avleggelsen av regnskapet.

Det må forventes at estimatene vil avvike fra det endelige utfall, og nedenfor omtales de områdene hvor det er betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseførte verdier i framtidige perioder.

3.1 FORSIKRINGSKONTRAKTER

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i bransjen skadeforsikring er det foretatt individuell skadereservering

2.13 REGNSKAPSFØRING AV INNTEKTER

a) Premieinntekter

Premieinntekter inntektsføres med det beløp som forfaller i regnskapsåret. Periodisering av opptjent premie ivaretas ved avsetning mot uopptjent premie. Andel av periodens brutto premieinntekt som tilfaller reassurandør i forbindelse med gjenforsikring går til fradrag i brutto premieinntekt.

b) Renteinntekter/kostnader

Renteinntekter og rentekostnader tilknyttet alle rentebærende finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost, inntektsføres ved bruk av effektiv rentemetoden. For rentebærende finansielle investeringer som måles til virkelig verdi klassifiseres renteinntekten som løpende avkastning fra finansielle investeringer, mens effekten av renteendringer klassifiseres som netto urealisert gevinst fra finansielle investeringer til virkelig verdi over resultatet.

2.14 SKATT

Skattekostnaden i resultatregnskapet består av betalbar skatt og endring utsatt skatt. Skatt blir resultatført, bortsett fra skatt som gjelder poster som er ført i «andre resultatkomponenter». Utsatt skatt og utsatt skattefordel er beregnet på forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi på eiendeler og gjeld. Utsatt skattefordel balanseføres når det kan sannsynliggjøres at foretaket i fremtiden vil ha tilstrekkelig skattemessig overskudd til å nyttiggjøre seg skattefordelen.

Foretaket er omfattet av de nye reglene om finansskatt. Det er beregnet finansskatt på lønnsytelser mv. som er opptjent i 2016, men som ikke utbetales før senere år.

2.15 KONTANTER OG KONTANTEKVIVALENTER

Som kontanter og kontantekvivalenter regnes kontantbeholdning og bankinnskudd tilknyttet daglig drift. Bankinnskudd tilknyttet verdipapirvirksomheten er definert som finansiell eiendel. Kontantstrømoppstillingen er satt opp etter den direkte metoden.

for alle meldte skader (RBNS). Reserveringene justeres i takt med løpende skadebehandling. Alle åpne skader skal ha en spesiell vurdering minst én gang i året.

Avsetning for inntrufne skader som ikke er meldt til selskapet (IBNR), skjer ved hjelp av statistiske modeller. Modellene tar hensyn til det erfaringsbaserte meldemønsteret innenfor de forskjellige risikogrupperne.

I skadeforsikring foretas det også målinger og justeringer av de totale erstatningsavsetningene (RBNS+IBNR) slik at det totale avsetningsnivået blir målt opp mot endringer i risikoelementer som skadefrekvens, storskadeinnslag, bestandssammensetning og bestandsstørrelse. Erstatnings-

avsetningene er vurdert til forventningsrett nivå og er ikke neddiskontert.

Erstatningsavsetningen inneholder en avsetning for fremtidige indirekte skadebehandlingskostnader (ULAE). Denne beregnes med utgangspunkt i størrelsen på RBNS og IBNR.

Avsetning for ikke opptjent premie utgjør den proratariske delen av forfalt premie som opptjenes etter regnskapsavslutningen.

3.2 ANDELER I EIENDOMSSELSKAPER

Foretaket eier andeler i eiendomsselskaper organisert som ANS, jmf. note 2, pkt 2.6. ANS-andelene omsettes ikke i et aktivt marked, og virkelig verdi estimeres ut i fra den underliggende eiendoms verdi. Det er heller ikke et aktivt marked for de underliggende eiendommer, og verdifastsettelsen av disse er basert på en intern prisingsmodell hvor det tas utgangspunkt i et langsiktig avkastningskrav for den enkelte eiendom. Verdsettelsen utføres av søsterselskapet KLP Eiendom AS, som har erfaring med å verdsette investeringseiendom for KLP-konsernet. KLP Eiendom AS er en betydelig eiendomsaktør i det norske markedet.

Per 31.12.2016 ble bygninger og faste eiendommer verdsatt ved hjelp av KLP Eiendom AS verddivurderingsmodell. Modellen tar utgangspunkt i neddiskontering av beregnet 20 års kontantstrøm, og benyttet per 31.12.2016 en diskonteringsfaktor som tilsvarer markedets avkastningskrav for tilsvarende eiendommer.

Følgende hovedkomponenter inngår i fremtidig kontantstrøm:

- Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie
- Ledige arealer med antatt markedsleie
- Parkeringsinntekter, parkeringsareal og antall plasser
- Antatt årlig inflasjon
- Årlig leieregulering i prosent av inflasjon
- Generell ledighet
- Normale årlige driftskostnader
- Normale årlige felleskostnader per m²
- Oppgraderingskostnader per m² ved nytteleie
- Evt. ytterligere oppgraderingskostnader (år og beløp)
- Antall måneder ledighet ved hvert kontrakts utløp
- Antatt sluttverdi år 20
- Nominelt avkastningskrav

Som en del av verddivurderingen utføres også yieldbetraktninger for den enkelte eiendom og for totalporteføljen. I tillegg til verdsettelse ved bruk av KLP Eiendom AS verddivurderingsmodell innhentes eksterne verddivurderinger for et utvalg av eiendommene. Disse benyttes for å fastsette egne beregningsparametere og for å kvalitetssikre de interne verddivurderingene.

Mindre endringer i avkastningskravet vil gi relativt store utslag i eiendomsverdiene og det antas at vesentlige endringer i spesielt «Gjeldende betingelser, kontraktutløp og antatt markedsleie» samt «Generell ledighet», er de faktorene

som vil påvirke regnskapstallene mest.

Sensitivitetsanalysen (tabellen) viser hvordan verdien av en av foretakets sentralt beliggende kontoreiendommer i Oslo endrer seg ved visse endringer i sentrale parametere i selskapets verdsettelsesmodell. Analysen viser endring i verdi (angitt som prosentvis endring) for gitt endring i en parameter under forutsetning av at alle andre parametere holdes uendret. I realiteten vil det være slik at det er innbyrdes sammenheng mellom flere variabler, slik at en endring i en parameter vil medføre endring i en eller flere andre parametere. Oppgitte sensitivitetstall fanger ikke opp slike sammenhenger mot andre variabler, og er kun vist for illustrative formål. Virkningene av endringer i parametere vil variere noe fra eiendom til eiendom

	Endring i parameter	Endring i verdi
Avkastningskrav	+100 bps	-12 %
	-100 bps	+14 %
Markedsleie	+10 %	+7 %
	-10 %	-7 %
Exit yield	+100 bps	-10 %
	-100 bps	+16 %
Inflasjon	+50 bps	+7 %
	-50 bps	-6 %

3.3 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som er klassifisert som eiendeler der endringer i virkelig verdi resultatføres, og er i stor grad eiendeler som omsettes i et marked slik at markedsverdien kan fastsettes med stor grad av sikkerhet. For noterte papirer med liten omsetning, vurderes det hvorvidt den observerbare kursen kan antas å være reell.

Dersom det konkluderes med at en observerbar markedskurs ikke er representativ for eiendelens virkelige verdi, eller verdipapiret ikke omsettes i et notert marked, estimeres markedsverdien. Estimater baseres på markedsforhold som foreligger på balansedagen. Unoterte rentepapirer prises ut i fra en rentekurve med et risikotillegg som representerer markedets prising av utsteders bransjespesifikke risiko. Rentekurvene innhentes daglig fra eksterne kilde, men spreadkurver innhentes månedlig. Det innhentes jevnlig eksterne priser på en betydelig andel av disse unoterte papirene for å etterprøve egne verdsettelsesmodeller.

3.4 TAP PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som ikke måles til markedsverdi, vurderes for verdifall på balansedagen.

KLP Skadeforsikring AS sin portefølje av obligasjoner vurdert til amortisert kost, inkludert obligasjoner som holdes til forfall, vurderes enkeltvis hvert kvartal. Porteføljen består av høyt kredittvurderte utstedere, og dersom utsteders kredittvurdering endres negativt foretas det nedskrivning kun dersom det i tillegg observeres forhold som oppfattes som en objektiv hendelse som innvirker på framtidige kontantstrømmer fra investeringen.

NOTE 4 Premier, erstatninger og avsetninger

Tusen kroner	Yrkes- skade	Inntekts- tap	Motor- vogn- trafikk	Motor- vogn øvrige	Brann og annen skade på eiendom	Ansvar	Assist- anse	Livs- forsik- ringer	Annet	Totalt 2016
FORFALTE PREMIER										
Brutto premier	100 444	68 583	128 396	248 295	507 950	50 320	27 753	135 345	1 121	1 268 206
Avgitte premier	1 838	0	1 368	0	44 245	0	0	0	0	47 450
Premier for egen regning	98 606	68 583	127 028	248 295	463 705	50 320	27 753	135 345	1 121	1 220 755
FORSIKRINGSTEKNISK RESULTAT										
Opptjente bruttopremier	98 948	72 631	121 643	229 702	478 450	49 486	25 198	130 369	1 121	1 207 548
Påløpne bruttoerstatninger	27 395	53 511	37 870	204 980	411 234	30 037	13 537	139 219	674	918 456
Forsikringsrelaterte brutto driftskostnader	16 240	12 767	33 409	63 088	99 353	8 122	7 298	21 599	301	262 176
Forsikringsteknisk resultat brutto	55 313	6 353	50 364	-38 365	-32 138	11 327	4 364	-30 449	146	26 916
Forsikringsrelaterte brutto driftskostnader som ikke kan henføres direkte til bransjer, er fordelt forholdsmessig etter premie.										
Gjenforsikringsandel opptjente premier	2 145	246	1 823	0	53 102	50	12	24	0	57 401
Gjenforsikringsandel påløpne erstatninger	-125	0	0	0	45 616	0	0	0	0	45 491
Gjenforsikringsandel for- sikringsteknisk resultat	2 270	246	1 823	0	7 485	50	12	24	0	11 910
Forsikringsteknisk resultat for egen regning	53 043	6 107	48 541	-38 365	-39 623	11 277	4 352	-30 473	146	15 006
Finansinntekter	44 371	25 093	8 160	9 076	31 717	5 461	978	2 713	0	127 569
Resultat	97 415	31 200	56 701	-29 289	-7 906	16 738	148 121	-27 760	146	142 575
Finansinntekter regnes ut ved «oppnådd finansinntekt» 6,10% multiplisert med gjennomsnittlige avsetninger i den aktuelle bransje.										
PÅLØPNE ERSTATNINGER BRUTTO										
Årets skader	93 034	54 511	70 408	226 696	422 784	31 485	15 814	126 912	0	1 041 643
Avviklingsavvik for tidligere år	-65 639	-999	-32 539	-21 716	-11 550	-1 448	-2 277	12 307	674	-123 186
Påløpne erstatninger brutto	27 395	53 511	37 870	204 980	411 234	30 037	13 537	139 219	674	918 456
PÅLØPNE ERSTATNINGER FOR EGEN REGNING										
Årets skader	93 034	54 511	70 408	226 696	372 877	31 485	15 814	126 912	0	991 736
Avviklingsavvik for tidligere år	-65 514	-999	-32 539	-21 716	-7 259	-1 448	-2 277	12 307	674	-118 770
Påløpne erstatninger for egen regning	27 520	53 511	37 870	204 980	365 618	30 037	13 537	139 219	674	872 965

NOTE 4 Premier, erstatninger og avsetninger – forts.

Tusen kroner	Totalt 2016	Totalt 2015	Totalt 2014	Totalt 2013	Totalt 2012	Totalt 2011	Totalt 2010	Totalt 2009
FORFALTE PREMIER								
Brutto premier	1 268 206	1 113 333	921 300	832 248	750 279	650 287	630 845	608 941
Avgitte premier	47 450	52 352	50 511	57 842	58 992	43 560	50 458	35 770
Premier for egen regning	1 220 755	1 060 982	870 789	774 406	691 287	606 727	580 387	573 171
FORSIKRINGSTEKNISK RESULTAT								
Opptjente bruttopremier	1 207 548	1 086 784	893 637	786 750	717 181	643 903	585 315	604 662
Påløpne bruttoerstatninger	918 456	877 883	553 171	557 306	557 938	506 397	760 151	466 952
Forsikringsrelaterte brutto driftskostnader	262 176	218 026	194 099	190 833	174 237	158 893	140 416	147 252
Forsikringsteknisk resultat brutto	26 916	-9 126	146 368	38 611	-14 994	-21 387	-315 252	-9 542
Forsikringsrelaterte brutto driftskostnader som ikke kan henføres direkte til bransjer, er fordelt forholdsmessig etter premie.								
Gjenforsikringsandel opptjente premier	57 401	51 733	51 769	58 571	58 233	45 072	46 786	35 378
Gjenforsikringsandel påløpne erstatninger	45 491	73 658	-25 922	-6 813	21 911	-41 962	232 861	69 323
Gjenforsikringsandel forsikringsteknisk resultat	11 910	-21 926	77 691	65 384	36 322	87 034	-186 075	-33 945
Forsikringsteknisk resultat for egen regning	15 006	12 800	68 677	-26 773	-51 316	-108 421	-120 775	25 369
Finansinntekter	127 569	121 775	176 496	174 861	170 877	115 812	179 962	197 973
Resultat	142 575	134 575	245 172	148 088	119 561	7 392	59 187	223 342
Finansinntekter regnes ut ved «oppnådd finansinntekt» 6,10% multiplisert med gjennomsnittlige avsetninger i den aktuelle bransje.								
PÅLØPNE ERSTATNINGER BRUTTO								
Årets skader	1 041 643	1 026 926	727 214	636 415	571 272	599 201	820 768	575 609
Avviklingsavvik for tidligere år	-123 186	-149 043	-174 044	-79 108	-13 334	-92 806	-69 019	-109 623
Påløpne erstatninger brutto	918 456	877 883	553 171	557 306	557 938	506 395	751 749	465 986
PÅLØPNE ERSTATNINGER FOR EGEN REGNING								
Årets skader	991 736	954 794	727 214	636 415	571 272	599 201	571 392	506 410
Avviklingsavvik for tidligere år	-118 770	-150 569	-148 122	-72 295	-35 245	-50 844	-55 350	-109 749
Påløpne erstatninger for egen regning	872 965	804 225	579 093	564 120	536 027	548 357	516 042	396 661

NOTE 4 Premier, erstatninger og avsetninger – forts.

Tusen kroner	Yrkes- skade	Inntekts- tap	Motor- vogn- trafikk	Motor- vogn- øvrig	Brann og annen skade på eiendom	Ansvar	Assist- anse	Livs- forsik- ringer	Annet	Totalt 2016
FORSIKRINGSTEKNISKE AVSETNINGER										
Ikke opptjent brutto premie 31.12.15	9 002	14 488	46 716	83 703	101 499	6 729	10 053	10 312	0	282 502
Gjenforsikringsandel av ikke opptjent premie	307	246	455	-	9 398	50	12	24	0	10 493
Ikke opptjent premie for egen regning	8 695	14 242	46 261	83 703	92 101	6 679	10 041	10 288	0	272 009
Ikke opptjent brutto premie 31.12.16	10 497	10 440	53 860	102 295	130 609	7 563	12 607	15 288	0	343 159
Gjenforsikringsandel av ikke opptjent premie	0	0	0	0	542	0	0	0	0	542
Ikke opptjent premie for egen regning	10 497	10 440	53 860	102 295	130 067	7 563	12 607	15 288	0	342 617
Brutto erstatnings- avsetning 31.12.15	736 256	391 297	94 805	60 270	463 325	83 077	4 630	25 634	0	1 859 295
Gjenforsikringsandel av erstatningsavsetning	125	-	-	-	74 078	-	-	-	0	74 203
Erstatningsavsetning for egen regning	736 131	391 297	94 805	60 270	389 248	83 077	4 630	25 634	0	1 785 092
Brutto erstatnings avsetning 31.12.16	699 467	406 750	72 612	51 313	547 156	81 730	4 781	37 733	0	1 901 542
Gjenforsikringsandel av erstatningsavsetning	0	0	0	0	118 661	0	0	0	0	118 661
Erstatningsavsetning for egen regning	699 467	406 750	72 612	51 313	428 495	81 730	4 781	37 733	0	1 782 880

NOTE 5 Virkelig verdi hierarki

31.12.2016 TUSEN KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	1 623 046	0	0	1 623 046
Obligasjonsfond	1 623 046	0	0	1 623 046
Aksjer og andeler	474 357	0	616 581	1 090 939
Aksjefond	474 357	0	0	474 357
ANS Andeler	0	0	616 581	616 581
Andre finansielle eiendeler	24 230	0	0	24 230
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	2 121 634	0	616 581	2 738 215

NOTE 5 Virkelig verdi hierarki – forts

31.12.2015 TUSEN KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	1 608 362	0	0	1 608 362
Obligasjonsfond	1 608 362	0	0	1 608 362
Aksjer og andeler	433 835	0	553 792	987 627
Aksjefond	433 835	0	0	433 835
ANS Andeler	0	0	553 792	553 792
Andre finansielle eiendeler	5 172	0	0	5 172
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	2 047 368	0	553 792	2 601 160

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJER, UNOTERTE	2016	2015
Inngående balanse	553 792	441 525
Solgt	0	0
Kjøpt	0	51 440
Urealiserte endringer	89 595	86 814
Annet	-26 806	-25 987
Utgående balanse	616 581	553 792

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

Nivå 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP Skadeforsikring AS er ANS andeler i eiendomsselskaper. Se også note 3 Viktige regnskapestimater og vurderinger, pkt. 3.2 Andeler i eiendomsselskap.

NOTE 6 Netto inntekter fra investeringer

TUSEN KRONER	2016	2015
Renter bank	314	483
Renter obligasjoner virkelig verdi	20 561	25 652
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til virkelig verdi	20 875	26 135
Renter obligasjoner amortisert kost	60 002	57 149
Renter utlån	0	0
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til amortisert kost	60 002	57 149
Utbytte/renter aksjer og andeler	0	0
Sum renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	80 877	83 284
Verdiendring aksjer og andeler	171 975	91 724
Verdiendring obligasjoner	0	0
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	171 975	91 724
Verdiendring obligasjoner	0	0
Verdiendring utlån	0	0
Sum verdiendring finansielle instrumenter til amortisert kost	0	0
Verdiendring annet	0	0
Sum verdiendringer på investeringer	171 975	91 724
Realisert aksjer og andeler	327	242
Realisert obligasjoner	-202	-1 102
Realisert derivater	0	0
Realisert annet	-4	-67
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	121	-927
Realisert obligasjoner til amortisert kost	90	0
Sum realisert finansielle instrumenter til amortisert kost	90	0
Andre finansielle kostnader og inntekter	0	0
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	211	-927
Transaksjonsrelaterte kostnader	-57	-515
Forvaltningsgodtgjørelse	-2 572	-2 550
Renteutgifter	-57	-330
Pensjonsberegning egne ansatte	-2 081	-2 251
Sum administrasjonskostnader knyttet til investeringer, herunder rentekostnader	-4 768	-5 646
Sum netto inntekter fra investeringer	248 295	168 435

Noten gir en spesifisert oversikt over linjene i balansen som utgjør «Netto inntekter fra investeringer».

NOTE 7 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser**Nærmere om beregning av virkelig verdi**

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskapsspesifikk informasjon.

De ulike finansielle instrumenter prises dermed på følgende måte:**a) Aksjer (noterte)**

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes for norske aksjer:

- Oslo Børs (primærkilde)
- Morgan Stanley Capital International (MSCI) / Reuters
- Bloomberg

Følgende kilder benyttes for utenlandske aksjer:

- Morgan Stanley Capital International (MSCI) (primærkilde)
- Reuters
- Bloomberg

b) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransje-anbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende: Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen. Dersom prisbildet anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger foretas en skjønnsmessig vurdering. Med dette menes enten en fundamental analyse av selskapet, eller en meglervurdering.

c) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes:

- Barclays Capital Indicies
- Bloomberg
- Reuters

Barclays Capital Indicies har førsteprioritet (de dekker henholdsvis utenlandsk stat og utenlandsk kreditt). Deretter benyttes Bloomberg med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg. Sisteprioritet er Reuters.

d) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Bloomberg som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Bloomberg). Kursene sammenlignes med kursene fra Reuters for å avdekke eventuelle feil.

e) Norske rentepapirer – annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. De papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing, prises teoretisk. Teoretisk pris skal baseres på antatt nåverdi ved salg av posisjonen. Diskontering gjøres ved å benytte en nullkuponkurve. Nullkuponkurven oppjusteres med en kredittspread som skal hensynta obligasjonens risiko. Kredittspreaden beregnes ut fra en spreadkurve hvor obligasjonens durasjon hensyntas. Nordic Bond Pricing er hovedkilde for spreadkurver. Disse leverer selskapsspesifikke kurver og kurver for norske sparebanker, kommuner og kraft. Sparebanker har ulike spreadkurver basert på forvaltningskapital. For selskaper hvor Nordic Bond Pricing ikke leverer spreadkurver, benytter vi spreadkurver fra tre norske banker. Når spreadkurver er tilgjengelig fra flere av disse bankene, benyttes et likevektet gjennomsnitt.

f) Obligasjoner som måles til amortisert kost (herunder obligasjoner som holdes til forfall)

Markedskurser innhentes for disse verdipapirene etter samme prinsipp som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor. Spreadkurvene leveres av SE Banken og Swedbank.

For finansielle eiendeler som ikke måles til virkelig verdi, foretas det på balansedagen en vurdering av hvorvidt det finnes objektive indikatorer for verdiforringelse av den enkelte finansielle eiendel eller en gruppe av ensartede finansielle eiendeler.

Ved vurderingen av om det foreligger verdiforringelse legges det vekt på hvorvidt utsteder/debitor har vesentlige finansielle vanskeligheter, om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold, det vurderes om det er sannsynlig at

NOTE 7 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

skyldner går konkurs, det ikke lenger finnes et aktivt marked for eiendelen på grunn av finansielle vanskeligheter eller det observeres målbar nedgang i forventet kontantstrøm fra en gruppe finansielle eiendeler. Vurderingen baseres utelukkende på historiske forhold, framtidige hendelser vurderes ikke uansett grad av sannsynlighet.

Dersom det foreligger objektive bevis foretas det nedskrivning. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne

ny, forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med hhv. opprinnelig effektiv rente (eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (eiendeler med flytende rente). Nedskrivningen føres mot avsetningskonto og innregnes i resultatregnskapet. En eventuell reversering av tidligere nedskrivning føres tilbake mot avsetningskonto via resultatet.

TUSEN KRONER	31.12.2016		31.12.2015	
	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
EIENDELER MÅLT TIL AMORTISERT KOST				
Investeringer som holdes til forfall - målt til amortisert kost				
Norske hold til forfall obligasjoner	69 986	72 572	193 385	202 309
Opptjente ikke forfalte renter	879	879	2 455	2 455
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	118 640	126 645	104 981	116 764
Opptjente ikke forfalte renter	2 611	2 611	2 399	2 399
Sum investeringer som holdes til forfall	192 115	202 707	303 220	323 927
Obligasjoner klassifisert som utlån og fordringer- målt til amortisert kost				
Norske obligasjonslån	475 665	519 223	407 878	454 218
Opptjente ikke forfalte renter	9 449	9 449	8 820	8 820
Utenlandske obligasjonslån	684 568	710 873	504 521	527 740
Opptjente ikke forfalte renter	11 139	11 139	9 706	9 706
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	1 180 821	1 250 684	930 925	1 000 483
Sum finansielle eiendeler til amortisert kost	1 372 937	1 453 391	1 234 145	1 324 411
EIENDELER MÅLT TIL VIRKELIG VERDI				
Andeler i eiendomsselskap	616 581	616 581	553 792	553 792
Norske aksjefond	474 357	474 357	433 835	433 835
Sum aksjer og andeler	1 090 939	1 090 939	987 627	987 627
Norske obligasjonsfond	1 623 046	1 623 046	1 608 362	1 608 362
Sum rentefondsandeler	1 623 046	1 623 046	1 608 362	1 608 362
Sum andre finansielle eiendeler	24 230	24 230	5 172	5 172
Sum finansielle eiendeler til virkelig verdi	2 738 215	2 738 215	2 601 160	2 601 160
Sum investeringer	4 111 152	4 191 607	3 835 305	3 925 570

NOTE 8 Risikostyring

Foretaket er gjennom sin virksomhet eksponert for forsikrings- og finansiell risiko. For foretaket er den overordnede risikostyringen innrettet mot at den finansielle risikoen håndteres på en slik måte at man til enhver tid imøtekommer de forpliktelsene forsikringskontraktene påfører virksomheten.

Risikostyringen håndteres av foretakets økonomienhet som ser til at styrets retningslinjer for risikohåndtering blir ivarettatt. Foretaket har også etablert en egen risikostyringskomite bestående av foretakets ledergruppe samt tre andre sentrale medarbeidere som faste deltakere.

KLP-konsernets risikostyringsenhet ivaretar rollen som uavhengig risikostyringsenhet.

8.1 FORSIKRINGSRISIKO

Forsikringsrisikoen for den enkelte forsikringskontrakt består av sannsynligheten for at det inntreffer et forsikrings-tilfelle og usikkerheten i størrelsen på erstatningsutbetalingen. Usikkerheten på porteføljenivå er i tillegg påvirket av faktorer som lovendringer og rettsavgjørelser. Den relative forsikringsrisikoen vil være mindre jo større totalporteføljen er. Den samlede forsikringsrisikoen vil også bli mindre ved at porteføljen har en geografisk spredning og er spredt på forskjellige forsikringsprodukter. I tillegg er det en risiko for at erstatningsavsetningen, det vil si det beløp som er avsatt for skader, vil avvike fra de endelige erstatningene for disse skadene.

I tabellen under vises resultateffekten ved 1 prosent endring i kostnader, premienivå, skadeutbetalinger og erstatningsavsetning:

RESULTATEFFEKT	
1% endring i kostnader	2,6 MNOK
1% endring i premienivå	12,1 MNOK
1% endring i skadeutbetalinger	8,8 MNOK
1% endring i erstatningsavsetning	17,8 MNOK

Det er utarbeidet retningslinjer for hvilke typer risiko foretaket aksepterer i sin portefølje. I utgangspunktet aksepteres risikoer fra kunder som ligger innenfor foretakets primære målgrupper så sant forsikringsomfanget ligger innenfor de produktene foretaket ordinært tilbyr. Premie differensieres ut fra den enkelte kundes risiko. Ved grensetilfeller følges særskilte beslutningsrutiner før risiko kan overtas.

Foretaket reduserer sin forsikringsrisiko, herunder konsentrasjonsrisiko, ved reassuransavdekninger som begrenser foretakets egenregning per skade. For å redusere kredittrisiko mot reassurandører benyttes kun reassuransforetak med tilfredsstillende kredittrating. I tillegg fordeles hver enkelt reassuranskontrakt mellom flere uavhengige reassurandører.

8.2 FINANSIELL RISIKO

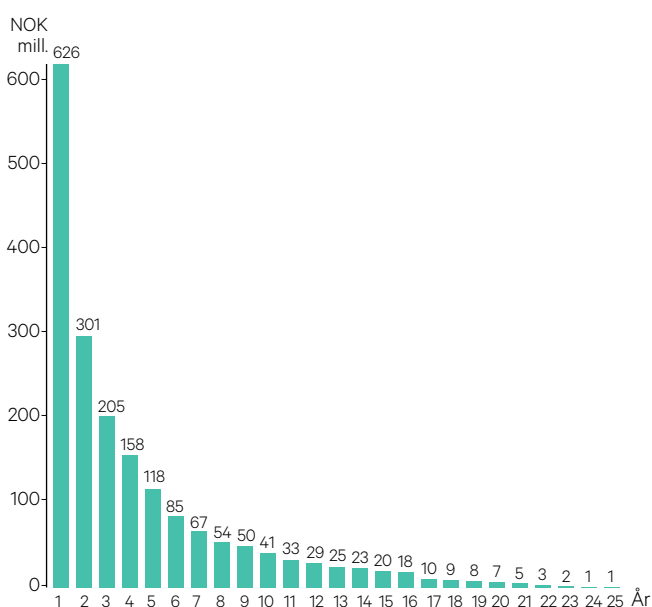
Foretaket finansielle risiko består av likviditetsrisiko, markedsrisiko og kredittrisiko.

a) Likviditetsrisiko

Foretaket har behov for likviditet i forhold til å utbetale erstatningsoppgjør i forbindelse med forsikringsvirksomheten. I tillegg er det behov for likviditet til å håndtere foretakets løpende forpliktelser relatert til den daglige drift.

Foretakets erstatningsavsetning per 31.12.2016 forventes å ha følgende forfallsprofil:

Erstatningsavsetning per 31.12.2016

Risikoen for at foretaket ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld er svært liten ettersom en stor del av foretakets eiendeler er likvide.

Foretakets likviditetsstrategi innebærer at foretaket til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte foretakets forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler. Aktiva sammensetningen i foretakets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå.

KLP Kapitalforvaltning AS forvalter foretakets likviditet. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. Foretakets økonomienhet overvåker utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Foretakets styre vedtok i desember 2016 en kapitalforvaltningsstrategi for 2017. Den inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyring.

b) Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser på aksjer, obligasjoner og andre verdipapirer og valuta. Markedsrisikoen avhenger både av volatiliteten i markedsprisene og posisjonenes størrelse. Utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder har generelt stor betydning for foretakets resultater.

Aksjeeksponeringen er vurdert som å være den største finansielle risikofaktoren på kort sikt. På lengre sikt er imidlertid risikoen for lave renter av større betydning. Forsikringstekniske avsetninger påvirkes, slik regelverket i dag er utformet, ikke direkte av endringer i markedsrenten. Ved eventuell fremtidig overgang til markedsverdi på forpliktelsene, vil reservenes størrelse for langhalet forretning variere i tråd med renteendringer.

Foretaket har en strategi som innebærer valutasikring av hoveddelen av internasjonal eksponering. Sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater, og den økonomiske sikringseffekten kommer til uttrykk gjennom ordinær regnskapsmessig behandling uten bruk av sikringsbøker. Som hovedregel er alle foretakets renteinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner. Investeringer i KLP Aksje Global Indeks fond vil fra 2017 av ha en 70 prosent sikring tilbake til norske kroner, mens investeringer i KLP AksjeNorden løper usikret i sine originale valutaer.

I foretakets forvaltning brukes derivater prinsipielt for risikoreduksjon samt for kostnads- og tidseffektiv implementering av verdisikring eller tilpasninger i investeringsporteføljen. I mange tilfeller vil det både være billigere og raskere å foreta risikoendringer ved hjelp av derivater enn ved handel i underliggende instrumenter. Et eksempel kan være kortsiktige justeringer av aksjeeksponering i globale markeder.

Foretakets markedsrisiko vurderes fortløpende ved hjelp av stresstester og statistiske analyseverktøy.

Sensitivitetsanalyse markedsrisiko

Markedsrisikoen i et forsikringsforetak kan måles på forskjellige måter. Foretaket måler markedsrisiko i henhold til Solvens II regelverket. Denne metoden er kalibrert etter et 1 av 200 års nivå (99,5%).

Oppstillingen nedenfor viser markedsrisiko for KLP Skadeforsikring AS beregnet i henhold til Solvens II regelverket

	31.12.16	31.12.15
Markedsrisiko		
KLP Skadeforsikring AS	515 mill	452 mill.
Herav		
Renterisiko	99 mill.	83 mill.
Aksjerisiko	177 mill.	160 mill.
Eiendomsrisiko	154 mill	138 mill.
Valutarisiko	8 mill.	8 mill.
Kredittmarginrisiko	238 mill.	200 mill.
Konsentrasjonsrisiko	7 mill.	15 mill.
Diversifisering	-169 mill.	-152 mill.

c) Kredittisiko

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittisiko mot enkelte debitorer. Endringer i debtors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

I forbindelse med reassurans foreligger det også en kredittisiko. Dette følges opp av foretakets økonomienhet.

Foretaket har god balanse mellom norske og internasjonale obligasjoner og har en portefølje av utelukkende gode kreditter med høykredittkvalitet, jfr. Ratingbyråenes rangeringer. I porteføljen hold til forfall- og anleggsobligasjoner på ca. 1,4 milliarder kroner er 13 prosent ratet AAA. Foretaket har 589 millioner kroner i et internasjonal kredittobligasjonsfond. Kreditteksponeringen i dette fondet følger tett eksponeringen til Barclays Capital Aggregate Corporate Indeksen. Fondet er ratet av S&P til A-. Uratet / non investement grade innebærer nesten utelukkende at papirene ikke innehar rating. Dette gjelder i all hovedsak enkelte norske finansinstitusjoner, kommuner / fylkeskommuner og andre investeringer innen norsk finans.

Det er ikke foretatt nedskrivning for kredittap i foretakets obligasjonsportefølje i de perioder som presenteres i dette årsregnskapet.

NOTE 9 Kredittrisiko

31.12.2016 TUSEN KRONER						
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Øvrige	Totalt
Andre finansielle eiendeler	24 230	0	0	0	0	24 230
Investeringer som holdes til forfall	192 115	0	0	0	0	192 115
Utlån og fordringer	848 174	0	0	0	332 648	1 180 821
Andeler rentefond	680 328	0	86 491	0	856 227	1 623 046
Kontanter og innskudd	63 407	0	0	0	0	63 407
Sum	1 808 254	0	86 491	0	1 188 874	3 083 620

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE	AAA	AA	A	BBB	Sum Invest- ment grade
Andre finansielle eiendeler	0	205	24 025	0	24 230
Investeringer som holdes til forfall	121 486	70 629	0	0	192 115
Utlån og fordringer	61 698	161 814	589 041	35 620	848 174
Andeler rentefond	0	0	680 328	0	680 328
Kontanter og innskudd	0	0	63 407	0	63 407
Sum	183 184	232 649	1 356 801	35 620	1 808 254

31.12.2015 TUSEN KRONER						
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Øvrige	Totalt
Andre finansielle eiendeler	5 172	0	0	0	0	5 172
Investeringer som holdes til forfall	303 220	0	0	0	0	303 220
Utlån og fordringer	621 987	0	11 714	0	297 224	930 925
Andeler rentefond	649 750	0	86 263	0	872 348	1 608 362
Sum	1 580 129	0	97 977	0	1 169 572	2 847 678

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE	AAA	AA	A	BBB	Sum Invest- ment grade
Andre finansielle eiendeler	0	184	4 988	0	5 172
Investeringer som holdes til forfall	121 486	70 581	51 020	60 132	303 220
Utlån og fordringer	32 639	151 795	401 935	35 618	621 987
Andeler rentefond	0	0	649 750	0	649 750
Sum	154 125	222 560	1 107 693	95 750	1 580 129

NOTE 9 Kredittrisiko - forts.

I noteinndelingen er det benyttet rating fra Standard & Poor's, Moody's Investor Services og Fitch Ratings. Alle tre ratingbyråer er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Tabellen viser eksponering mot ratingkategoriene som ratingbyråene benytter seg av, dette er konvertert til S&P sin inndeling hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Det er den

dårligste ratingen av de tre som er benyttet i noteinndelingen. Uratet / non Investment grade gjelder i all hovedsak rentepapirer utstedt av norsk offentlig sektor, norske finansinstitusjoner og andre investeringer innen norsk finans. KLP Skadeforsikring AS har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under denne kategorien.

Sum som vises på hver kategori er avstemt bare mot linjer i balansen.

MILLIONER KRONER	31.12.2016	31.12.2015
TI STØRSTE MOTPARTER		
Motpart 1	121 494	100 776
Motpart 2	100 805	100 380
Motpart 3	100 380	70 860
Motpart 4	87 214	60 132
Motpart 5	80 820	55 895
Motpart 6	55 928	52 121
Motpart 7	52 127	51 845
Motpart 8	51 650	51 415
Motpart 9	51 420	50 851
Motpart 10	50 716	50 716
Totalt	752 554	644 991

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP Skadeforsikring AS har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. Majoriteten av de ti største motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti). Rating sammenstilles fra Moody's, Fitch og S&P.

NOTE 10 Renterisiko

31.12.2016 TUSEN KRONER	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum
Eiendeler							
Aksjefondsandeler ¹	46	0	0	0	0	251	297
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	0	0	0	0	0	0	0
Rentefondsandeler	-50 013	0	0	0	0	7 283	-42 730
Utlån og fordringer	0	0	0	0	0	277	277
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	582	582
Sum	-49 967	0	0	0	0	8 392	-41 575

31.12.2016 TUSEN KRONER	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum
Eiendeler							
Aksjefondsandeler ¹	16	0	0	0	0	161	177
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	0	0	0	0	0	0	0
Rentefondsandeler	-47 384	0	0	0	0	6 546	-40 838
Utlån og fordringer	0	0	0	0	0	228	228
Sum	-47 368	0	0	0	0	6 935	-40 433

¹Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

Renterisiko på lengre sikt kan antas å være betydelig på bakgrunn av en stor andel investeringer i rentebærende papirer og fluktuasjon i rentenivået.

Noten viser resultateffekten ved endring av markedsrenten på en prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko. Virkelig verdi risiko er beregnet ved endring i virkelig verdi

på relaterte instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Flytende rente risiko indikerer endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom året det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt KLP Skadeforsikring AS.

NOTE 11 Valutarisiko

31.12.2016 Tusen kroner	Balanseposter eksl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregnings- kurs	Sum		Netto- posisjon	
	Valuta	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler		Gjeld	Valuta/NOK		Eiendeler
AUD		1 922	0	19	-1 664	6,233	1 941	-1 664	1 727
CAD		4 785	0	41	-4 436	6,419	4 826	-4 436	2 504
CHF		1 620	0	50	-1 598	8,469	1 670	-1 598	607
DKK		5 102	0	138	-2 094	1,221	5 240	-2 094	3 841
EUR		22 213	-167	63	-21 605	9,079	22 276	-21 771	4 578
GBP		5 624	0	104	-5 580	10,636	5 728	-5 580	1 572
HKD		3 767	0	239	-3 828	1,110	4 006	-3 828	197
ILS		221	0	202	-345	2,237	423	-345	176
JPY		487 313	0	8 409	-483 675	0,074	495 722	-483 675	889
NZD		40	0	0	-40	6,002	40	-40	-2
SEK		12 150	0	13	-4 279	0,948	12 163	-4 279	7 469
SGD		337	0	0	-281	5,958	337	-281	331
USD		82 901	0	355	-82 019	8,608	83 256	-82 019	10 647
Sum valutaposisjoner									34 537

31.12.2015 Tusen kroner	Balanseposter eksl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregnings- kurs	Sum		Netto- posisjon	
	Valuta	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler		Gjeld	Valuta/NOK		Eiendeler
AUD		1 659	0	31	-1 484	6,440	1 691	-1 484	1 334
CAD		4 406	0	68	-4 155	6,372	4 474	-4 155	2 035
CHF		1 702	0	25	-1 611	8,843	1 727	-1 611	1 031
DKK		5 382	0	12	-2 064	1,288	5 394	-2 064	4 291
EUR		20 332	0	314	-20 331	9,615	20 645	-20 331	3 022
GBP		4 917	0	60	-4 817	13,046	4 977	-4 817	2 087
HKD		3 721	0	158	-3 703	1,142	3 879	-3 703	201
ILS		562	0	0	-403	2,275	562	-403	363
JPY		467 186	0	14 089	-466 632	0,074	481 275	-466 632	1 077
NZD		36	0	0	-36	6,060	36	-36	1
SEK		11 247	0	219	-4 046	1,050	11 466	-4 046	7 790
SGD		329	0	13	-277	6,239	342	-277	406
USD		75 593	0	738	-75 447	8,851	76 330	-75 447	7 816
Sum valutaposisjoner									31 454

Noten viser brutto eksponering mot valuta på eiendel- og gjeldssiden, fordelt på underliggende investering og sikring. Noten omfatter valutaposisjoner foretaket har indirekte gjennom fond, samt direkte valutaposisjoner.

Foretaket har en strategi som innebærer valutasikring av hoveddelen av internasjonal eksponering. Sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater, og

den økonomiske sikringseffekten kommer til uttrykk gjennom ordinær regnskapsmessig behandling uten bruk av sikringsbokføring. Som hovedregel er alle foretakets renteinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner. Investeringer i KLP Aksje Global Indeks II er på samme måte sikret tilbake til norske kroner, mens investeringer i KLP Aksje Norden løper usikret i sine originale valutaer.

NOTE 12 Andeler verdipapirfond og ansvarlige selskaper

31.12.2016 TUSEN KRONER	Organisasjonsnr.	Antall	Anskaffelseskost	Markedsverdi
Aksjefond				
KLP Aksjglobal Indeks II	987570199	189 553	202 875	382 892
KLP Aksjglobal Lavbeta I	912651037	12 916	16 983	21 335
KLP Aksjenorden Indeks	980854043	4 186	7 461	15 130
KLP AksjeNorge	880854062	9 718	21 253	55 000
Sum aksjefond			248 572	474 357
Rentefond				
KLP FRN	979518382	572 111	592 121	594 707
KLP Pengemarked	979518218	29 416	29 346	29 402
KLP Obligasjon 1 år	979518342	38 445	38 675	38 991
KLP Kredittobligasjon	993511757	135 432	144 418	144 075
KLP Obligasjon 5 år	979518315	38 140	49 782	49 052
KLP Obligasjon Global I	989753746	572 674	588 649	680 328
KLP Statsobligasjon	993511668	84 612	86 469	86 491
Sum rentefond			1 529 459	1 623 046
Andeler i eiendomsselskaper				
Andeler i Byporten ANS	954378004			356 796
Andeler i Frydenlund Eiendom ANS	855521482			259 785
Sum andeler i eiendomsselskap				616 581

NOTE 12 Andeler verdipapirfond og ansvarlige selskaper – forts.

31.12.2015 TUSEN KRONER	Organisasjonsnr.	Antall	Anskaffelseskost	Markedsverdi
Aksjefond				
KLP Aksjglobal Indeks II	987570199	189 553	202 875	351 117
KLP Aksjglobal Lavbeta I	912651037	12 916	16 983	20 275
KLP Aksjenorden Indeks	988425958	4 186	7 461	15 662
KLP AksjeNorge	880854062	9 718	21 253	46 781
Sum aksjefond			248 572	433 835
Rentefond				
KLP FRN	979518382	563 705	583 384	573 673
KLP Pengemarked	979518218	31 330	31 391	31 184
KLP Obligasjon 1 år	979518342	38 106	38 331	38 153
KLP Kredittobligasjon	993511757	130 779	139 467	139 899
KLP Obligasjon 3 år	979518323	40 643	42 387	41 625
KLP Obligasjon 5 år	979518315	37 068	48 403	47 814
KLP Obligasjon Global I	989753746	572 674	588 649	649 750
KLP Statsobligasjon	993511668	82 803	84 620	86 263
Sum rentefond			1 556 632	1 608 362
Andeler i eiendomsselskaper				
Andeler i Byporten ANS	954378004			309 243
Andeler i Frydenlund Eiendom ANS	855521482			244 549
Sum andeler i eiendomsselskap				553 792

NOTE 13 Aksjekapital

TUSEN KRONER	31.12.2016	31.12.2015
Aksjekapital		
Antall aksjer 01.01.	68 750	68 750
Antall aksjer 31.12.	68 750	68 750
Aksjekapital 01.01.	220 000	220 000
Aksjekapital 31.12.	220 000	220 000
Totalresultat etter skatt pr. aksje i kroner	3 008	2 102

Foretaket har én aksjeklasse fordelt på 68.750 aksjer à kr. 3.200,00. Det er ingen bestemmelser i vedtektene vedrørende eventuelle begrensninger i stemmerett.

KLP Skadeforsikring AS er et heleid datterselskap av Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og inngår i konsernregnskapet til KLP. KLPs forretningskontor har adresse Dronning Eufemias gate 10, Oslo. Der kan man ved henvendelse få utlevert konsernregnskapet. Dette er også tilgjengelig på www.klp.no.

NOTE 14 Kapitalkrav

Solvens II er innført fra 01.01.2016 og beregningen av solvensmargin endres fullstendig samtidig med at tidligere krav til kapitaldekning og kjernekapitaldekning bortfaller. I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For foretakets forsikringsforpliktelser finnes det ikke

observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen. Kapitalgruppe 2 består av avsetning til naturskadefondet.

	31.12.2016	31.12.2015
SOLVENSGRAD	261 %	251 %

MILLIONER KRONER FORENKLET SOLVENS II BALANSE	31.12.2016	31.12.2015
Eiendeler, bokført	4 489	4 128
Merverdier investeringer (HTF m.m.)	81	90
Verdijustering reassuranseandeler	-2	-17
Immaterielle eiendeler	-9	-5
Utsatt skatt	16	0
Sum eiendeler etter solvens II	4 574	4 196

MILLIONER KRONER	31.12.2016	31.12.2015
Beste estimat	2 066	1 985
Risikomargin	124	136
Andre forpliktelser	383	317
Utsatt skatteforpliktelse	242	58
Sum forpliktelser etter solvens II	2 816	2 496
Eiendeler minus forpliktelser	1 758	1 700
- Avsetning til naturskadefondet	-160	-146
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	1 599	1 554
Avsetning til naturskadefondet	160	146
Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	160	146
Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	1 758	1 700

NOTE 14 Kapitalkrav – forts.

MILLIONER KRONER	31.12.2016	31.12.2015
Markedsrisiko	685	605
Diversifisering markedsrisiko	-169	-154
Motpartrisiko	72	131
Forsikringsrisiko	823	802
Diversifisering forsikringsrisiko	-174	-168
Diversifisering generelt	-397	-405
Operasjonell risiko	61	59
Tapsabsorberende evne til ustatt skatt	-225	-193
Solvenskapitalkrav (SCR)	674	677
Det lineære minstekapitalkravet (MCR_lineær)	387	389
Minimum	168	169
Maksimum	303	305
Minstekapitalkravet (MCR)	303	305
Solvensgrad	261 %	251 %

NOTE 15 Immaterielle eiendeler

TUSEN KRONER	31.12.2016	31.12.2015
Bokført verdi 01.01	17 621	10 137
Anskaffelseskost 01.01	57 168	45 368
Tilgang gjennom året	8 363	11 800
herav internt opparbeidet	948	0
herav kjøpt	7 415	11 800
Avgang	0	0
Anskaffelseskost 31.12.	65 532	57 168
Akkumulerte avskrivninger tidligere år	-39 547	-35 231
Åretes ordinære avskrivninger, lineær	-4 316	-4 316
Årets nedskrivning	-12 440	
Bokført verdi per 31.12.	9 229	17 621

Avskrivningstid 3 til 10 år

NOTE 16 Ytelser til ledende ansatte/styrende organer

2016 TUSEN KRONER	Utbetalt fra foretaket				Utbetalt fra foretak i samme konsern					
	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2016	Avdragsplan ¹⁾
Ledende ansatte										
Tore Tenold, administrerende direktør	2 826	149	906	-	-	-	-	2 812	1,95	Fleksilån
Styret										
Sverre Thornes, leder	-	-	-	-	3 807	206	1 413	11 840	1,95-2,35	A46
Jan Hugo Sørensen	83	-	-	-	-	-	-	3 526	2,20-2,50	A34/A43
Inger Østensjø	83	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Steinar Haukeland, valgt av og blant de ansatte	83	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mona Wittenberg, valgt av og blant de ansatte	58	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Marianne Sevaldsen	-	-	-	-	2 593	165	1 084	4 439	1,95	A43
Lene Elisabeth Bjerkan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lån til ansatte										
Sum lån ansatte i KLP Skadeforsikring AS	-	-	-	-	-	-	-	195 076	-	-

2015 TUSEN KRONER	Utbetalt fra foretaket				Utbetalt fra foretak i samme konsern					
	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2016	Avdragsplan ¹⁾
Ledende ansatte										
Tore Tenold, administrerende direktør	2 752	144	1 103	-	-	-	-	2 018	2,25	Fleksilån
Styret										
Sverre Thornes, leder	-	-	-	-	3 694	167	1 509	10 017	2,25	A45
Jan Hugo Sørensen	80	-	-	-	-	-	-	3 679	2,45-3,90	A34/A43
Inger Østensjø	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Steinar Haukeland, valgt av og blant de ansatte	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toril B. Ressem ²⁾	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Marianne Sevaldsen	-	-	-	-	2 520	158	1 192	4 439	2,25	A43
Lene Elisabeth Bjerkan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lån til ansatte										
Sum lån ansatte i KLP Skadeforsikring AS	-	-	-	-	-	-	-	177 241	-	-

1) A=annuitetslån, S=serielån, siste avdrag 2) Fratrådt vervet i løpet av året

Styret i KLP har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et kompensasjonsutvalg som er et underutvalg av styret. Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningen i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer.

Administrerende direktør har ingen avtale om prestasjonslønn (bonus), eller avtale om lønnsgaranti ved oppsigelse. Administrerende direktør har pensjonsalder på 65 år.

NOTE 16 Ytelser til ledende ansatte/styrende organer – forts.

Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av vervet.

Honorar for styremedlemmer fastsettes av generalforsamlingen. Styremedlemmer som er ansatt i KLP-konsernet uten å være valgt av og blant de ansatte mottar ikke honorar for styrevervet. Ytelser utover mottatt styrehonorar for styremedlemmer ansatt i KLP-konsernet oppgis bare dersom

disse inngår i gruppen ledende ansatte i KLP-konsernet ved utgangen av året. Det samme gjelder for opplysninger om lån utbetalt fra andre foretak i konsernet.

Alle ytelser er oppgitt uten påslag for arbeidsgiveravgift.

Det vises forøvrig til beskrivelse av hovedprinsippene til fastsettelse av godtgjørelse i KLP-konsernet som kan søkes opp på klp.no.

NOTE 17 Revisjonshonorar

TUSEN KRONER	2016	2015
Lovpålagt revisjon	368	332
Andre attestasjonstjenester	0	0
Skatterådgivning	11	0
Andre tjenester utenfor revisjonen	0	0

Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

NOTE 18 Antall ansatte

	2016	2015
Antall ansatte pr 31.12	132	130
Gjennomsnittlig antall ansatte	131,0	124,0

NOTE 19 Salgskostnader

TUSEN KRONER	2016	2015
Lønn til ansatte	41 082	38 522
Øvrige personalkostnader	13 412	12 163
Agentprovisjoner	14 470	8 017
Øvrige kostnader	7 958	7 937
Sum	76 922	66 639

NOTE 20 Driftskostnader

TUSEN KRONER	2016	2015
Artsinndeling:		
Personalkostnader	128 368	120 383
Avskrivninger og nedskrivninger	16 756	3 136
Andre driftskostnader	117 052	94 507
Sum driftskostnader	262 176	218 026

NOTE 21 Pensjonsforpliktelser egne ansatte

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»). Selskapet tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften. Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenstepensjon (OTP). Foretaket har AFP-ordning.

Den regnskapsmessige behandling av pensjonsforpliktelser er nærmere beskrevet i note 2.

TUSEN KRONER	Felles- ordningen	Over drift	2016	Felles- ordningen	Over drift	2015
Pensjonskostnader						
Nåverdi av årets opptjening	14 326	1 479	15 805	13 981	1 747	15 728
Administrasjonsomkostning	401	0	401	362	0	362
Arbeidsgiveravgift - Pensjonskostnad	2 077	209	2 285	2 022	246	2 269
Resultatført pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift og adm	16 804	1 688	18 491	16 366	1 993	18 360
Netto finanskostnad						
Rentekostnad	3 855	352	4 207	3 380	302	3 683
Forventet avkastning	-2 651	0	-2 651	-2 006	0	-2 006
Forvaltningsomkostning	268	0	268	296	0	296
Netto rentekostnad	1 472	352	1 823	1 670	302	1 972
Arbeidsgiveravgift - Netto rentekostnad	207	50	257	235	43	278
Netto rentekostnad inkl. arbeidsgiveravgift	1 679	402	2 081	1 906	345	2 251
Estimatavvik pensjoner						
Aktuarielt tap (gevinst)	-904	276	-628	-20 872	-1 715	-22 588
Arbeidsgiveravgift	-127	39	-89	-2 943	-242	-3 185
Finansskatt	1 974	678	2 652	0	0	0
Aktuarielt tap (gevinst) inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	942	993	1 935	-23 815	-1 957	-25 772
Sum pensjonskostnad inkl. rentekostnad og estimatavvik	19 425	3 082	22 507	-5 544	381	-5 162
Pensjonsforpliktelser						
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	148 720	13 559	162 279	129 360	11 662	141 021
Pensjonsmidler	109 243	0	109 243	93 717	0	93 717
Netto forpliktelse før arbeidsgiveravgift og finansskatt	39 477	13 559	53 036	35 643	11 662	47 305
Arbeidsgiveravgift	5 566	1 912	7 478	5 026	1 644	6 670
Finansskatt	1 974	678	2 652	0	0	0
Brutto påløpt forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	156 260	16 148	172 409	134 385	13 306	147 691
Netto forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	47 017	16 148	63 166	40 669	13 306	53 975
Avstemming pensjonsforpliktelse						
Balansført nto forpliktelse/(midler) 01.01.	40 669	13 306	53 975	57 471	13 083	70 555
Resultatført pensjonskostnad	16 804	1 688	18 491	16 366	1 993	18 360
Resultatført finanskostnad	1 679	402	2 081	1 906	345	2 251
Aktuarielle gevinst og tap inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	942	993	1 935	-23 815	-1 957	-25 772
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-1 616	-30	-1 646	-1 391	-20	-1 411
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm	-11 461	-210	-11 671	-9 868	-139	-10 007
Balansført netto forpliktelse (midler) 31.12.	47 017	16 148	63 166	40 669	13 306	53 975

NOTE 21 Pensjonsforpliktelser egne ansatte - forts.

TUSEN KRONER	Felles- ordningen	Over drift	2016	Felles- ordningen	Over drift	2015
Endring i pensjonsforpliktelser						
Brutto pensjonsmidler 01.01	134 385	13 306	147 691	140 857	13 083	153 940
Nåverdi av årets opptjening	14 326	1 479	15 805	13 981	1 747	15 728
Rentekostnad	3 855	352	4 207	3 380	302	3 683
Aktuarielt tap (gevinst) brutto pensjonsforpliktelse	4 849	993	5 842	-23 180	-1 957	-25 137
Arbeidsgiveravgift av pensjonskostnad	2 077	209	2 285	2 022	246	2 269
Arbeidsgiveravgift av netto rentekostnad	207	50	257	235	43	278
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-1 616	-30	-1 646	-1 391	-20	-1 411
Utbetalinger	-1 824	-210	-2 033	-1 520	-139	-1 659
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12	156 260	16 148	172 409	134 385	13 306	147 691
Endring i pensjonsmidler						
Pensjonsmidler 01.01	93 717	0	93 717	83 386	0	83 386
Forventet avkastning	2 651	0	2 651	2 006	0	2 006
Aktuarielt (tap) gevinst på pensjonsmidlene	3 906	0	3 906	636	0	636
Administrasjonsomkostning	-401	0	-401	-362	0	-362
Finansomkostning	-268	0	-268	-296	0	-296
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm	11 461	210	11 671	9 868	139	10 007
Pensjonsmidler 31.12	109 243	0	109 243	93 717	0	93 717
Pensjonsordningens over-/ underfinansiering						
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	156 260	16 148	172 409	134 385	13 306	147 691
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	109 243	0	109 243	93 717	0	93 717
Netto pensjonsforpliktelse	47 017	16 148	63 166	40 669	13 306	53 975
Avkastning på pensjonsmidlene						
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	2 651	0	2 651	2 006	0	2 006
Aktuarielt tap/gevinst på pensjonsmidlene	3 906	0	3 906	636	0	636
Faktisk avkastning på pensjonsmidlene	6 558	0	6 558	2 642	0	2 642

	31.12.2016	31.12.2015
Økonomiske forutsetninger (felles for alle pensjonsordningene)		
Diskonteringsrente	2,60 %	2,70 %
Lønnsvekst	2,50 %	2,50 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	2,25 %	2,25 %
Pensjonsregulering	1,48 %	1,48 %
Arbeidsgiveravgift	14,10 %	14,10 %
Finansskatt	5,00 %	5,00 % ¹⁾

¹⁾ Det er beregnet 5 % finansskatt på den delen av forpliktelsen per 31.12.2015 som ikke er utbetalt i 2016.

Til målingen av pensjonskostnaden for 2016 anvendes forutsetninger pr. 31.12.2015, mens for beregning av pensjonsforpliktelsen 31.12.2016 anvendes forutsetninger og bestand pr. 31.12.2016. Forutsetningene er basert på markedssituasjonen pr. 31.12.2016 og er i samsvar med anbefaling fra regnskapsstiftelsen.

Aktuarielle forutsetninger

KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter («Fellesordningen») En viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjons ordningen.

KLP har lagt til grunn dødelighetstabell K2013BE som tar utgangspunkt i FNO sine analyser av dødeligheten i livsforsikringsbestandene i Norge og SSBs framskrivninger.

Frivillig avgang for Fellesordning (i %)

Alder (i år)	<24	24-29	30-39	40-49	50-55	>55
Turnover	25 %	15 %	7,5 %	5 %	3 %	0 %

Uttak av AFP (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere):

Kostnadene til AFP avhenger av hvor mange i hvert årskull som tar ut AFP. Ved fylte 62 år er det 42,5 prosent som går av med AFP-pensjon. Det er bare de som er ansatt og i arbeid helt frem til pensjoneringsen som har rett til AFP. Dette er tatt hensyn til i beregningen av AFP-forpliktelsen.

Pensjoner over driften: Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er samme variant av K2013BE lagt til grunn som i Fellesordningen.

ANTALL	Fellesordningen	Over drift	2016	Fellesordningen	Over drift	2015
Medlemstatus						
Antall aktive	135	8	143	124	8	132
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)	78	0	78	75	0	75
Antall pensjoner	13	2	15	13	1	14

ANTALL	2016	2015
Pensjonsmidlenes sammensetning:		
Eiendom	12,5 %	12,8 %
Utlån	11,6 %	12,3 %
Aksjer	20,1 %	19,8 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner	26,8 %	26,9 %
Omløpsobligasjoner	20,0 %	20,6 %
Likviditet/pengemarked	8,9 %	7,6 %
Sum	100,0 %	100,0 %

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av KLP ved utgangen av året. Verdijustert avkastning av eiendelene ble 5,9 prosent i 2016 og 3,6 prosent i 2015.

Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2017 – 31. desember 2017 er 17,5 millioner kroner.

Sensitivitetsanalyse per 31.12.2016

Diskonteringsrenten reduseres med 0,5%	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	9,9 %
Årets opptjening	13,9 %
Lønnsvekst økes med 0,25%	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	1,2 %
Årets opptjening	3,1 %
Dødeligheten styrkes med 10%	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	2,5 %
Årets opptjening	1,9 %

Sensitivitetsanalysen over er basert på at alle andre forutsetninger er uendret. I praksis er det et lite sannsynlig scenario og endringer i noen forutsetninger er korrelerte. Beregningen av brutto pensjonsforpliktelse og årets opptjening i sensitivitetsanalysen er gjort etter samme metode som ved beregning brutto pensjonsforpliktelse i balansen.

Durasjonen i fellesordningen er beregnet til 17,1.

NOTE 22 Skatt

TUSEN KRONER	2016	2015
Regnskapsmessig resultat før skatt	255 404	183 059
Andre resultatkomponenter	-1 935	25 772
Resultat før endring av avsetninger	253 468	208 832
Forskjeller mellom regnskapsmessig- og skattemessig resultat:		
Tilbakeføring av verdireduksjon finansielle eiendeler	247	557
Tilbakeføring av verdiøkning finansielle eiendeler	-176 612	-94 671
Regnskapsmessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	-327	-242
Skattemessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer		
Skattemessig tap ved realisasjon av aksjer og andeler verdipapirer	-13 502	-2 852
Skattemessig gevinst ved utdeling fra deltakerlignende selskaper	3 004	
Andel av skattemessig inntekter i deltagerlignende selskaper	25 273	22 914
Andel av regnskapsmessige inntekter i deltagerlignende selskaper		
Andre permanente forskjeller	1 955	1 965
Endring i forskjeller som påvirker forholdet mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	-9 393	-363
Skattemessig resultat (grunnlag for skattekostnaden)	84 113	136 141
Mottatt konsernbidrag med skattemessig effekt		
Avgitt konsernbidrag	-84 113	-136 141
Grunnlag for betalbar skatt	-	-
Avstemming av grunnlag for utsatt skatt		
Skatteøkende midlertidige forskjeller:		
Andre forskjeller	208 346	189 762
Sikkerhetsavsetning	539 859	539 858
Verdipapirer	104 907	51 730
Resultatforskjeller på andeler i deltakerlignende selskap	190 693	126 341
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	1 043 805	907 691
Skattereduserende midlertidige forskjeller:		
Pensjonsforpliktelse	-63 166	-53 975
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-63 166	-53 975
Netto midlertidige forskjeller	980 639	853 717
Forskjeller som ikke inngår i beregningen av utsatt skatt/skattefordel	-208 346	-189 762
Grunnlag for utsatt skatt/utsatt skattefordel	772 293	663 954
Balansført utsatt skatt	193 073	165 989
Endring i utsatt skatt/skattefordel	27 568	15 085
Endring i utsatt skatt/skattefordel som følge av endret skattesats		-13 279
Resultatført endring av utsatt skatt	27 568	1 806
Endring utsatt skatt ført mot andre resultatkomponenter	-484	6 443
Oppsummering av årets skattekostnad		
Avgitt konsernbidrag	-84 113	-136 141
Resultatført betalbar skatt på årets avgitte konsernbidrag	-21 028	-36 758
Resultatført endring av utsatt skatt	-27 568	-1 806
Sum skattekostnad	-48 597	-38 564

NOTE 23 Transaksjoner med nærstående parter

TUSEN KRONER	2016	2015
RESULTAT		
INNTEKTER		
FORSIKRINGSPREMIE		
KLP Eiendom AS	12 934	11 950
Kommunal Landspensjonskasse (KLP)	2 093	9 466
KLP Banken AS	17	9
Sum	15 044	21 425
KOSTNADER		
Kommunal Landspensjonskasse (KLP), stabstjenester (selvkost)	118 094	84 110
Kommunal Landspensjonskasse (KLP), husleie	13 865	13 504
Kommunal Landspensjonskasse (KLP), pensjonspremie	11 461	9 868
KLP Kapitalforvaltning AS, forvaltningshonorar	1 481	1 549
KLP Eiendom AS, forvaltningshonorar	1 091	1 002
KLP Banken AS, rentesubsidierte ansattlån	448	304
Sum	146 439	110 335
BALANSE		
Kommunal Landspensjonskasse (KLP), konsernbidrag	-182 752	-36 758
Kommunal Landspensjonskasse (KLP), kjøp av gruppelivportefølje		-11 800
Kommunal Landspensjonskasse (KLP), netto mellomværende	-21 070	-9 712
KLP Kapitalforvaltning AS, netto mellomværende	-289	-315
KLP Banken AS, netto mellomværende	-89	-200
KLP Boligkreditt AS, netto mellomværende	-63	-21
Sum	-204 263	-58 805

Transaksjoner med nærstående parter er gjennomført til generelle markedsbetingelser, med unntak av foretakets andel av fellesfunksjoner (stabstjenester), som er fordelt til selvkost. Fordelingen er basert på faktisk bruk. Alle mellomværende blir gjort opp fortløpende.

NOTE 24 Erstatninger for egen regning**Erstatningsanslag eksklusive poolordninger og indirekte skadebehandlingskostnader:**

TUSEN KRONER Årgang:	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
- ved årets slutt	428 760	441 592	465 393	525 859	514 663	521 902	538 278	780 092	835 230	912 318
- ett år etter	410 918	427 127	488 873	546 184	532 073	527 589	516 815	793 132	847 927	
- to år etter	383 794	406 535	463 095	522 220	520 459	511 896	498 662	778 009		
- tre år etter	363 403	393 013	456 964	509 507	499 052	506 639	475 534			
- fire år etter	340 499	383 346	442 901	497 530	471 519	486 515				
- fem år etter	331 622	365 317	420 149	477 659	455 029					
- seks år etter	323 249	353 512	403 945	461 703						
- syv år etter	315 549	340 890	398 599							
- åtte år etter	303 824	330 813								
- ni år etter	296 664									
Nåværende erstatningsanslag	296 664	330 813	398 599	461 703	455 029	486 515	475 534	778 009	847 927	912 318
Utbetalte erstatninger	247 625	275 421	338 514	400 670	378 341	390 494	370 042	596 812	620 733	448 596
Gjenstående avsetninger	49 039	55 392	60 085	61 033	76 687	96 021	105 493	181 197	227 194	463 722

TUSEN KRONER	Per 31.12.2016	Per 31.12.2015
Erstatningsavsetninger eksklusive poolordninger og indirekte skadebehandlingskostnader:	1 651 395	1 646 535
Erstatningsavsetninger for poolordninger eksklusive indirekte skadebehandlingskostnader:	48 107	57 196
Avsetning for indirekte skadebehandlingskostnader:	83 378	81 361
Totale erstatningsavsetninger:	1 782 880	1 785 092

TUSEN KRONER	31.12.2016	31.12.2015
Totale erstatningsavsetninger tilsvarende regnskapspostene		
+ Brutto erstatningsavsetning	1 901 542	1 859 295
- Gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	-118 661	-74 203
= Totale erstatningsavsetninger:	1 782 880	1 785 092

Til generalforsamlingen i KLP Skadeforsikring AS

Uavhengig revisors beretning

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert KLP Skadeforsikring AS' årsregnskap som viser et totalresultat på kr 205 355 tusen. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2016, og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsberetningen, forord og eierstyring og selskapsledelse, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig

---

PricewaterhouseCoopers AS, Postboks 748 Sentrum, NO-0106 Oslo

T: 02316, org.no.: 987 009 713 MVA, www.pwc.no

Statsautoriserte revisorer, medlemmer av Den norske Revisorforening og autorisert regnskapsførerselskap

Revisors beretning - 22. februar 2017 - KLP Skadeforsikring AS

for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Revisors beretning - 22. februar 2017 - KLP Skadeforsikring AS

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo 22. februar 2017
PricewaterhouseCoopers AS

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Erik Andersen', is written over a horizontal line.

Erik Andersen
Statsautorisert revisor

KLP SKADEFORSIKRING AS

Pb. 400 Sentrum, 0103 Oslo
Organisasjonsnr.: 970 896 856

BESØKSADRESSE:

Dronning Eufemias gate 10, Oslo
klp.no
Tlf: 05554
Faks: 22 03 36 00